

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
Кафедра галузевої соціології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
**«ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН В
СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ»**

Спеціальність: 054 «Соціологія»
Освітня програма: «Гендерні студії»
(з можливістю подвійного дипломування
з Лундським університетом, Швеція)
Освітній ступінь: магістр
Кваліфікація: магістр соціології

Авторка:
Чикиринда Яна Вікторівна,
студентка магістратури

Науковий керівник:
Черних Геннадій Андрійович,
кандидат соціологічних наук, асистент

Магістерська робота допущена до захисту
рішенням кафедри галузевої соціології

Протокол №13 від «16» травня 2023 р.

Зав. кафедри _____ доц. Безрукова О. А.

Реєстрація

_____

номер	дата	підпис лаборанта кафедри
-------	------	--------------------------

**Рекомендовано
до захисту**

_____

підпис наукового керівника	ініціали, прізвище наукового керівника
-------------------------------	---

Результат захисту

_____

оцінка	дата	захисту
--------	------	---------

Голова ЕК

_____

підпис	ініціали, прізвище
--------	-----------------------

Члени ЕК

_____

підпис	ініціали, прізвище
--------	-----------------------

_____

підпис	ініціали, прізвище
--------	-----------------------

_____

підпис	ініціали, прізвище
--------	-----------------------

_____

підпис	ініціали, прізвище
--------	-----------------------

Секретар ЕК

_____

підпис	ініціали, прізвище
--------	-----------------------

АНОТАЦІЯ

Тема дослідження є актуальною в сучасних умовах, так як цифрові технології стають все більш поширеним явищем, які впливають на розвиток країни.

Дослідження цієї теми дає можливість зрозуміти взаємозв'язок між технологічним розвитком та соціокультурними змінами в українському суспільстві. Дипломна робота досліджує вплив цифрових технологій на соціокультурний розвиток суспільства.

Автор аналізує різноманітні аспекти діджиталізації та визначає, як вона впливає на культурні практики, спосіб життя, мову та інші соціальні аспекти. Дослідження базується на різних джерелах, а також аналіз особистого досвіду автора та спостереження. Результати роботи можуть бути корисними для розуміння впливу цифрової епохи на соціокультурні процеси в Україні та сприяти подальшому розвитку досліджень у цій галузі.

Ключові слова: діджиталізація, цифрові технології, соціокультурний розвиток, українське суспільство.

ABSTRACT

The research topic is relevant in modern conditions, as digital technologies are becoming an increasingly widespread phenomenon that affects the development of the country.

The study of this topic provides an opportunity to understand the relationship between technological development and socio-cultural changes in Ukrainian society. The thesis examines the impact of digital technologies on the socio-cultural development of society.

The author analyses various aspects of digitization and determines how it affects cultural practices, lifestyles, language, and other social aspects. The study is based on various sources, as well as the author's personal experience and observations. The results of the study can be useful for understanding the impact of the digital age on socio-cultural processes in Ukraine and contribute to the further development of research in this area.

Keywords: digitalization, digital technologies, socio-cultural development, Ukrainian society.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ У СОЦІОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ.....	8
1.1. Діджиталізація як об’єкт соціологічного аналізу	8
1.2. Особливості діджиталізації в світі.....	18
Висновки до першого розділу.....	24
РОЗДІЛ 2. СОЦІОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ВИВЧЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	26
2.1. Роль діджиталізації в сучасному українському суспільстві	26
2.2. Стадії діджиталізації українського суспільства	32
Висновки до другого розділу	39
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	42
3.1. Програма	42
3.2. Інтерпретація результатів дослідження	47
3.3. Рекомендації	58
Висновки до третього розділу.....	61
ВИСНОВКИ.....	63
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

Діджиталізація стала невід'ємною частиною сучасного світу та впливає на всі сфери людської діяльності. Цифрові технології швидко розвиваються та перетворюють наш спосіб життя, роботу та взаємодію з оточуючим світом.

Дослідження діджиталізації як соціокультурного феномену в сучасному українському суспільстві» в цілому та користування державними електронними послугами зокрема дуже актуальним у сучасному цифровому світі, де все більше та більше аспектів нашого життя переноситься до онлайн-сфери. Державні електронні послуги є важливим інструментом, що спрощує взаємодію громадян з державою, підвищує їхню доступність та зручність. Однак, є розуміння того, що не всі громадяни мають можливість або бажання користуватися такими послугами, що може вплинути на їхні права та можливості. Тому, дані такі дослідження можуть бути корисними для визначення шляхів поліпшення доступності та зручності державних електронних послуг для різних категорій населення та забезпечення більш ефективної взаємодії громадян з державою.

Українські науковці з різних галузей вивчають діджиталізацію. Зокрема, дослідженню загальних понять діджиталізації економічної сфери присвячено праці таких учених як: О. Грибіненка, С. Коробки, Ж.-П. де Клерка, Г. Жосан та інших. Питання діджиталізації окремих секторів економіки досліджували науковці Н. Бойко, Ю. Нікітін, О. Кульчицький, Л. Сигида, Г. Соколова, В. Фіщук, В. Ядов та інші. Вони, в тому числі, досліджують різні аспекти діджиталізації, такі як використання електронних послуг, вплив технологій на культурні практики, соціальні наслідки цифрової трансформації тощо.

Отже, ця робота присвячена дослідженню діджиталізації як об'єкту соціологічного аналізу. Вона має на меті вивчити вплив цього процесу на суспільство та з'ясувати, які соціальні наслідки виникають у результаті розвитку цифрових технологій. Дослідження базується на аналізі наукової літератури, статистичних даних та емпіричних досліджень, що дозволить

зробити висновки про те, які зміни сталися в суспільстві за останні роки та які тенденції можна очікувати в майбутньому.

Автором заплановано провести дослідження «Діджиталізація як соціокультурний феномен в сучасному українському суспільстві», яке може показати цікаві тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та комунікацій держави та громадян.

Робочою гіпотезою є те, що відсутність потреби використовувати державні електронні послуги – одна з причин низького рівня використання цих послуг серед громадян. Проте, є важливою умовою для поліпшення ситуації щодо використання державних електронних послуг, необхідність інформування громадян про наявні сервіси та користь від їх використання.

Результати дослідження дозволять уряду та бізнесу зрозуміти, які заходи необхідно вжити для покращення діджиталізації та розвитку інформаційного суспільства в Україні. Також вони стануть важливою допомогою для науковців та дослідників, що працюють у галузі інформаційних технологій та діджиталізації, які мають намір продовжувати досліджувати дану тему.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ У СОЦІОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

1.1. Діджиталізація як об'єкт соціологічного аналізу

У сучасному світі інформаційні технології проникають у всі сфери людської діяльності, перетворюючи їх у цифровий формат. Діджиталізація – це процес заміни традиційних методів збору, обробки та передачі інформації на цифрові технології. Він суттєво змінює спосіб життя людей, взаємодію соціальних груп, структуру економіки та інші аспекти суспільства.

Дослідження даного явища є важливим завданням, оскільки дозволяє вивчити соціальні наслідки та виклики, що виникають внаслідок цього процесу. Це охоплює вивчення трансформації соціальних відносин, взаємодії людей з технологіями, розвитку електронної комунікації та нових форм спілкування, а також аналіз впливу діджиталізації на суспільство.

Діджиталізація – це наповнення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налаштування електронно-комунікаційної хмари між ними, є основою розвитку цифрової економіки. Так, провідні економічні держави бачать діджиталізацію як ключову сферу для розвитку інноваційних виробничо-економічних систем на різних рівнях та як ефективний інструмент забезпечення конкурентних переваг у довгостроковій перспективі [Соколова, 2018].

Соціологічний аналіз діджиталізації дозволяє вивчити соціальні наслідки та виклики, що виникають внаслідок цього процесу, та включає в себе дослідження трансформації соціальних відносин, взаємодії людей з технологіями, розвитку електронної комунікації та нових форм спілкування, а також аналіз впливу діджиталізації на суспільство в цілому.

Зазначений аналіз може охоплювати такі теми:

– зміни у способах спілкування, взаємодії та організації соціальних груп;

- вплив інтернету на формування культурних цінностей та ідентичності;
- електронна демократія та її вплив на політичні процеси;
- електронна комерція та її вплив на економіку та бізнес;
- кібербезпека та приватність в епоху цифрової трансформації.

Діджиталізація особистості представляє відносно нову парадигму, яка ще не була повністю осмислена та досліджена. Хоча багато науковців досліджували різні форми персональних інформаційних технологій (ІТ), тематичного структурованого дослідження цього контексту наразі бракує. Щоб встановити спільну основу для майбутніх досліджень, структуруємо погляди на зазначене явище за двома вимірами: роль особистості та підходи до дослідження:

1. Ролі індивіда описують різні сфери, в яких діджиталізований індивід діє та здійснює активний чи пасивний вплив. Особу можна розглядати в п'яти різних ролях: по-перше, діджиталізація впливає на саму людину. Інші ролі розглядають діджиталізовану людину як партнера соціальної взаємодії, як громадянина, як клієнта або як працівника, відповідно до якого в центрі соціологічного аналізу в кожній справі повинні бути різні аспекти; наприклад, залежно від мотивації та відповідальності особи, а також інших сторін, яких це стосується. Це також впливає на досліджувані результати, а також на загальні наслідки та цілі, яких необхідно досягти.

2. Підхід до дослідження визначається метою соціологічного дослідження, кожен з яких є однаково важливим і сприяє подальшому дослідженню. Перший підхід до дослідження зосереджується на поведінці діджиталізованих індивідів і спрямований на розуміння того, чому і як люди поведуться певним чином і як на цю поведінку можна вплинути. Другий – наголошує на потенційних позитивних чи негативних наслідках для окремих осіб та інших, а також на їхніх контекстуальних кордонах. Третій – спрямований на інформування дизайну технологій для діджиталізованих осіб або полегшення цього явища. Слід зауважити, що ці дослідницькі точки зору не слід розглядати ізольовано, оскільки між ними є прямі наслідки та побічні

ефекти. Тому розглянемо три методологічні підходи до соціологічного дослідження як безперервний цикл, у якому поведінка індивіда матиме вплив на наслідки діджиталізованого індивіда для нього самого чи інших, що, у свою чергу, призведе до прямих наслідків дизайну та рекомендацій щодо використання потенціалу технологій або зменшення їх шкоди.

З метою аналізу потенційних шляхів соціологічного дослідження ролей суб'єкта у процесі діджиталізації, надамо авторське визначення понять «особа», «особистість», «індивід»:

– термін «особа» охоплює як фізичну, так і юридичну особу, обидві з яких є суб'єктами права зі своїми власними правами та обов'язками, що згідно законодавством визнані правоздатними. Крім того, особою може бути визначений громадянин або житель держави, що має конституційно визначену суб'єктність;

– особистість – це неповторна суб'єктивна реальність людини, яка відображає її соціальну природу та індивідуальність, що проявляється у контексті соціальних відносин, спілкування та предметної діяльності. Як система психічних якостей, особистість визначається взаємодією людини з різноманітними суспільними, культурними та історичними контекстами, що зумовлює її унікальність та неповторність;

– індивід – це самодостатня органічна система, що складається з однієї людини, і яка існує як окремий представник свого виду. Кожен індивід унікальний і неповторний у своєму розумінні світу, своїх потребах та бажаннях, хоча й належить до певного виду, у нашому випадку – людського.

Отже, розглянемо потенційні шляхи соціологічного дослідження ролей особи у процесі діджиталізації.

1. Діджиталізована особа як об'єкт соціологічного аналізу.

Дослідження, що вивчають цю роль діджиталізованої особи, вивчають залучення людей до персональних ІТ. Вони варіюються від розкриття поведінки людей, які зазнали впливу їхніх власних цифрових технологій, до наслідків для самих цих осіб; і розробки технології з урахуванням цього. Існує

великий обсяг досліджень індивідуального прийняття, використання та дизайну в корпоративному контексті. Дослідження враховують різні обставини з конкретними фокусами, такими як гедонічні технології [Turel, Porra, & Gil-Or, 2018; Turel, & Qahri-Saremi, 2018; Xu, 2012], або певними продуктами і послугами, такими як відеоігри, споживчі хмарні послуги [Trenz, 2019] і соціальні мережі [Turel, 2015]. Враховуючи контекстуальні характеристики приватного контексту, необхідно поставити запитання, як і в якій мірі поточні теоретичні перспективи інформаційних систем (ІС) можуть пояснити попередні наслідки різних аспектів діджиталізованої особистості. На додаток до зазначених запитань, пов'язаних із впровадженням, використанням, звільненням і зміною, в індивідуальному контексті виникають питання про те, як можна керувати ІТ-портфоліо окремих людей і як вони справляються зі складністю, що виникає. Після цього необхідно запитати, як люди можуть керувати власною діджиталізацією та збалансувати позитивні і негативні результати. Збільшення доступності даних про власну поведінку та функції організму користувачів полегшує нові підходи до самоконтролю, унікальні для цього контексту дослідження. У взаємодії між людьми та новими технологіями це також включатиме нові форми інтерфейсів користувача.

2. Діджиталізована особистість як соціальна істота – взаємодія з соціальним середовищем.

Цифрові технології окремих людей часто виходять за межі самої людини, встановлюючи зв'язки з іншими людьми в їхньому соціальному середовищі, починаючи від сім'ї та близьких друзів, колег по роботі, до інших, слабших зв'язків, і абсолютно незнайомих людей. Цифрові технології можна використовувати для спілкування, а також для встановлення різних типів соціальних зв'язків з іншими людьми шляхом спільного використання та обміну даними за допомогою цифрових каналів. Наприклад, науковці Чеунг та інші [Cheung, 2011] виявили, що люди переважно використовували сайти соціальних мереж для обміну інформацією та підтримки соціальних стосунків.

Рішення щодо цифрових технологій можуть бути сформовані соціальним середовищем [Trenz, 2018]. Цифрові технології можуть збільшити соціальну зв'язаність людей, але в той же час для тих, хто втрачає ці цифрові технології, це також може призвести до самотності та депресії. Наприклад, деякі люди не можуть стежити за онлайн-вмістом своїх друзів, наприклад, часто опублікованими історіями подорожей [Wenninger, 2018]. Крім того, деякі особи використовують соціальні мережі в Інтернеті для надсилання образливих повідомлень, щоб атакувати та завдавати шкоди іншим користувачам [Wong, 2018]. У той же час діджиталізація взаємодії може змінити якість соціальних відносин в будь-якому напрямку. Це створює нові виклики та дослідницькі можливості принаймні у двох напрямках: по-перше, потрібно розробити технології, які поєднують цифровий і фізичний світи, тобто фізичну відстань між людьми, використовуючи цифрові технології, які стирають прірву між фізичним і цифровим світами. По-друге, важливо інтегрувати всі різні соціальні верстви та групи, які можуть відрізнятися не лише доходами, але й здатністю працювати з цифровими технологіями. Тому потрібен адекватний дизайн продукту та інтерфейсу, а також краще розуміння того, як такі технології впливають на взаємодію людей з іншими.

3. Діджиталізований індивід як громадянин – взаємодія з суспільством.

У сукупності розглянутих раніше аспектів можна сказати, що діджиталізовані люди є складовими учасниками нашого суспільства, і, таким чином, у зв'язку зі зростаючою діджиталізацією багатьох людей виникають різні можливості та виклики. Окремі дослідження, наприклад, пояснювали, як цифрові технології впливають на участь людини в політичних процесах [Anduiza, 2012; Bennett, 2008; Naranjo Zolotov, 2018]. Наприклад, існують рекомендаційні системи, які можуть впливати на формування громадської думки та призводити до технологічних «бульбашок-фільтрів», і які потенційно можуть впливати на процеси формування громадської думки [Matt, 2014]. Однак, незважаючи на потенційну небезпеку обмеження демократичних процесів, цифрові технології також є чудовою можливістю для розширення

прав і можливостей громадян, і особливо для інтеграції тих верств суспільства, які раніше мали дуже мало контактів одна з одною.

Отже, існують позитивні та негативні риси впливу цифрових технологій.

Нижче наведемо деякі з них:

Позитивні риси:

- забезпечення швидкого та зручного доступу до інформації та послуг;
- покращення комунікації між людьми за допомогою соціальних мереж та месенджерів;
- розвиток електронної комерції та можливості здійснення онлайн-покупок;
- автоматизація бізнес-процесів та зменшення часу на виконання рутинних задач.

Негативні риси:

- збільшення залежності від технологій та відволікання уваги від реального життя;
- погіршення якості міжособистісної комунікації та зменшення кількості безпосередніх контактів;
- поширення фейкової або недостовірної інформації через інтернет та соціальні мережі;
- збільшення кількості шахрайств та кібератак;
- ризик втрати приватності та витоку особистої інформації.

На суспільному рівні цифрові технології можуть призвести до більшої рівності, але вони також можуть бути джерелом нерівності доступу, що матиме подальші наслідки для освіти, можливостей працевлаштування, а також культурних і соціальних процесів.

Тому постає питання, який вплив діджиталізації людей на соціальну культуру та суспільні процеси. Беручи до уваги різні суспільні групи, потрібно краще зрозуміти поточні процеси, щоб закласти кращу основу для необхідної роботи над тим, як організації та уряди можуть сприяти таким процесам і, якщо необхідно, запровадити відповідне законодавство для забезпечення

справедливого і адекватного доступу використання послуг і інструментів, які діджиталізують людей. Водночас зростання фейкових новин продемонструвало, що контроль інформації та достовірність можуть стати важливими факторами для суспільства, а не лише для окремих процесів, і тому потрібно знайти відповіді на те, як можна розробити надійні системи для забезпечення цього.

Діджиталізація – це складний процес, який полягає у широкому впровадженні цифрових технологій у всі сфери людського життя. Цей процес змінює спосіб функціонування суспільства, взаємодії спільнот та розвитку особистості, оскільки він прискорює та розширює доступ до інформації, розширює можливості комунікації та спілкування, а також надає можливості для нових форм розвитку та самовираження. Діджиталізація створює нові можливості для інноваційного розвитку, але також може мати і негативні наслідки, такі як загрози кібербезпеці та переваги деяких індивідів над іншими в цифровому просторі.

На суспільство діджиталізація впливає наступним чином:

- більша кількість людей отримує можливість здобувати знання, отримувати медичну допомогу та користуватися різноманітними сервісами, що сприяє їхньому розвитку та покращенню якості життя;

- стимулює економічний розвиток та забезпечує зростання продуктивності різних галузей;

- допомагає у розвитку демократії та сприяє громадській участі у процесах прийняття рішень;

- зменшує географічні та культурні бар'єри між різними країнами та культурами.

На спільноти діджиталізація впливає наступним чином:

- допомагає у формуванні та збереженні соціальних зв'язків;

- створює можливості для спільного навчання та співпраці;

- підвищує свідомість та участь громадян у різних справах;

- забезпечує доступ до культурних та розважальних ресурсів.

На особистість діджиталізація впливає наступним чином:

- забезпечує швидкий та зручний доступ до інформації та ресурсів;
- стимулює розвиток креативності та інтелектуальних здібностей;
- допомагає відкривати нові можливості для навчання та професійного розвитку;
- може забезпечувати підтримку та спілкування в онлайн-спільнотах.

4. Діджиталізована особа як клієнт – взаємодія з фірмами.

Хоча на початку цього століття ми спостерігали значні дослідження електронної комерції, останнім часом у взаємодії між окремими особами як клієнтами та фірмами відбулися значні зміни внаслідок зростання оцифрування, що вимагає нових досліджень. По-перше, компанії мають нові можливості для інтеграції людей у свої процеси створення вартості [Cheung, 2014; Liu, 2016]; наприклад, зробити їх частиною платформ обміну, де люди можуть одночасно пропонувати та споживати певні товари [Hamari, 2016; Puschmann, 2016]. Крім того, купівельна поведінка постійно змінюється, враховуючи низку нових каналів або пристроїв, які дозволяють людям купувати товари чи послуги. Деякі з цих пристроїв все більше інтегруються в повсюдне середовище людей, зменшуючи зусилля, необхідні для здійснення покупок. Закупівлі, які здійснюються або напівавтоматично, або плавно інтегровані в інші завдання, представляють собою перехід від покупок з витягуванням до поштовхових покупок, коли пристрої та служби автоматично визначають вимоги та запускають транзакції для їх виконання. Природно, що такі потужні та інтенсивні послуги викликають серйозні занепокоєння клієнтів, які фірми повинні ретельно розглядати [Karwatzki, 2017]. Окрім закупівель, цифрові технології також пропонують нові форми взаємодії між клієнтами та фірмами за допомогою інтерфейсів, які часто безпосередньо інтегровані в раніше аналогові продукти та послуги. Звичайно, усі ці розробки не відбуваються автоматично, і вони можуть бути не безкоштовними. Щоб надавати більшу цінність як компаніям, так і окремим особам, потрібно краще розуміти, як цифрові технології впливають на поведінку споживачів, як

змінюються вподобання споживачів і як у відповідь на це потрібно адаптувати процеси купівлі. Це також може призвести до фундаментальних змін в очікуваннях людей щодо продуктів і послуг, а також до нових проблем дизайну, які впливатимуть як на продукти та послуги, так і на цифрові канали, через які вони купуються та/або споживаються.

5. Діджиталізована особа як працівник – взаємодія з роботодавцями.

Незважаючи на те, що діджиталізація особистості зосереджується на приватному використанні цифрових технологій, частина життя людини все ще відбувається в компаніях, і тому вони не лише використовують корпоративні ІТ і завдання. Все більше людей залучають власні ІТ до компаній, частково для виконання корпоративних завдань, але також і за межами своїх корпоративних обов'язків; наприклад, перевіряти приватну пошту або переглядати Інтернет [Venkatraman, 2018]. Привнесення власних ІТ-технологій у компанії – це водночас виклик і можливість [Garba, 2015; Weeger, 2016]. З боку поведінки, ця тенденція, ймовірно, вплине на індивідуальні робочі завдання, оскільки люди можуть більше звикнути до використання власних ІТ, але також їхні навички ІТ, які вони набувають за межами фірми, можуть бути корисними всередині фірми. У відповідності з цим окремі робочі завдання можуть змінюватися, а продуктивність роботи може збільшуватися або знижуватися. Тому необхідно аналізувати, в якому контексті та за яких обставин організації можуть використовувати оцифрування окремих осіб для підвищення ефективності організації. Як передумова для цього, потрібно зрозуміти, чи обізнані організації та користувачі про ряд позитивних і негативних побічних ефектів і результатів інтенсивного приватного оцифрування в робочому контексті, і, якщо необхідно, надати адекватні вказівки. Хоча це загалом відкриває для фірм нові можливості для вдосконалення робочого середовища, якщо воно не виконується належним чином, наслідком є як добробут окремих осіб як працівників, так і ризики для корпоративного ІТ-ландшафту. Для першого важливо, щоб існувала дедалі більша консолідація робочого та приватного контекстів, що змушує людей

потенційно продовжувати свою роботу навіть поза робочим середовищем, що може призвести до потенційного збільшення стресу [Sarker, 2018]. Так само питання конфіденційності були названі особливо важливим питанням у цифровізації робочих місць. Якщо окремим особам потрібно прийняти більше зовнішнього контролю над власними пристроями в корпоративному середовищі, це може ще більше посилити проблеми конфіденційності. Усі ці аспекти необхідно враховувати при розробці персональних ІТ. Щодо впливу на корпоративні ІТ-ландшафти, окремі особи володіють великою кількістю різнорідних ІТ-пристроїв, які не обов'язково сумісні з ІТ-інфраструктурами та які можуть стати ще одним джерелом хакерських атак. Тут потрібен не лише новий дизайн гібридних ІТ-ландшафтів, а й розробка інструментів для вимірювання та управління рівнями діджиталізації, які відчують їхні співробітники та інтегрують у компанію.

Поняття «цифрові технології» відносяться до конкретних технічних рішень та інструментів, які використовуються для обробки та передачі інформації в електронному вигляді. Ці технології включають такі речі, як комп'ютери, мобільні пристрої, програмне забезпечення, хмарні сервіси, штучний інтелект, блокчейн тощо.

«Діджиталізація» є ширшим поняттям, яке охоплює впровадження цифрових технологій у різні сфери життя, такі як економіка, освіта, медицина, культура. Це процес перетворення аналогових процесів та послуг у цифровий формат, що дозволяє забезпечувати більш ефективну та зручну взаємодію між людьми, компаніями та державою.

Тому можна сказати, що цифрові технології є складовою частиною діджиталізації.

Отже, зазначена концептуалізація підкреслює важливість перегляду взаємозв'язків і припущень, які лежать в основі досліджень у сферах за межами діджиталізації особистості, перш ніж застосовувати їх до цього структурно іншого контексту. Діджиталізація особистості викликає різну поведінку, широкомасштабні наслідки та потребує нових поглядів на дизайн

технологій. Пошук рішень для дослідницьких проблем, що виникають, знову вимагатиме від дослідників ІС вийти за межі дисципліни соціологія та об'єднати зусилля з іншими сферами, такими як (але не обмежуючись ними) психологія, когнітивна наука, нейронаука, науки про прийняття рішень, організаційна поведінка, інформатика тощо.

1.2. Особливості діджиталізації в світі

Діджиталізація стала невід'ємною частиною сучасного світу та впливає на всі сфери людської діяльності. Цифрові технології швидко розвиваються та перетворюють наш спосіб життя, роботу та взаємодію з оточуючим світом.

Однак, вплив діджиталізації на суспільство в різних країнах може бути різним. Існують різні підходи до використання цифрових технологій, різний рівень їх поширення та різні соціокультурні фактори, які впливають на прийняття рішень про їх використання.

Тому дослідження особливостей діджиталізації в світі є важливим завданням, яке дозволяє визначити тенденції розвитку цифрових технологій, їх вплив на різні сфери життя, а також виявити особливості їх використання у різних культурних та соціальних контекстах.

Дослідження особливостей діджиталізації може включати аналіз рівня доступності технологій в різних країнах та соціальних групах, вивчення соціально-культурних факторів, що впливають на їх використання, а також аналіз відмінностей у підходах до цифрових технологій між різними країнами та регіонами світу. Тому дослідження особливостей діджиталізації в світі може допомогти краще зрозуміти вплив цифрових технологій на суспільство та сприяти розвитку більш ефективного використання цих технологій для покращення якості життя людей.

Початок XXI століття характеризується зміною лідерів світової економіки. За 20 років нового століття відбулося поступове витіснення ІТ-

сферою таких галузей, як: машинобудування, металургія, вугільна промисловість тощо.

Діджиталізація – це наповнення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налаштування електронно-комунікаційної хмари між ними. Лідери світової економіки розглядають діджиталізацію як важливий елемент стратегії інноваційного розвитку виробничо-економічних систем на всіх рівнях. Вони розуміють, що діджиталізація може забезпечити конкурентні переваги у довгостроковій перспективі та допомогти підвищити ефективність та продуктивність підприємств. Це є ключовим інструментом у забезпеченні успіху в умовах швидко змінюючогося ринку та зростаючої конкуренції [Соколова, 2018].

Країни ЄС затвердили та впроваджують з 2010 року власні «цифрові адженди» чи «цифрові стратегії», а Німеччина, Франція та Швеція – реалізують її вже понад 5 років як державну політику у багатьох сферах життя та галузях економіки [Фіщук, 2017]. Але на сьогоднішній день країни ЄС все ще відстають у цифровому розвитку від США, Японії та Кореї.

Китай є яскравим прикладом розвитку технологій, що зробило його лідером у багатьох галузях. Сьогодні Китай посідає друге місце щодо впровадження цифрової економіки і на її частку тут припадає 30 % ВВП. Число користувачів Інтернету в Китаї становить майже чверть від всесвітньої кількості мешканців та понад 50 % усіх жителів країни. Якщо спочатку Китай працював над нарощуванням кількісних показників, масштабністю національного ринку, то сьогодні пріоритет надається якісному зростанню. Китай активно впроваджує перспективні цифрові проекти, і розробляє власні – наприклад, Alibaba, Huawei.

Цифрові перетворення є складним для будь-якої країни. Щоб трансформації були успішними, країнам, які досягли найвищого рівня цифрової зрілості, доводилося вирішувати безліч проблем як організаційних, технічних, так і культурних. Стати цифровим лідером у конкретних сферах

економіки сьогодні можна зосередившись на таких видах діяльності, як [Купріянівський., 2017]:

- розвиток цифрової стратегії;
- управління цифровою діяльністю через компанії, що зареєстровані в їх країнах;
- цифрове виконання поставлених стратегічних завдань.

У Німеччині, початком активних цифрових перетворень, став Ганноверський ярмарок 2011 року, де було прийнято державну програму «Індустрія 4.0». Роль держави тут у створенні правил гри, розвитку освіти, стимулюванні досліджень, а не у фінансуванні цифрових проєктів. У Нідерландах, Франції, Великій Британії, Італії, Бельгії та інших країнах були прийняті аналогічні програми. У США у 2012 році було створено Коаліцію лідерів розумного виробництва, куди увійшли представники бізнесу, державні установи, університети, лабораторії [Сигида, 2018].

Прикладом створення найбільших цифрових компаній на базі традиційних корпорацій у Південній Кореї та Японії є Samsung, LG, Sony, Toyota тощо. У США список високотехнологічних цифрових компаній очолили Apple, Google, Amazon.com, Facebook [Нікітін, 2019].

Головним висновком у рейтингу світової цифрової конкурентоспроможності IMD за 2022 рік, опублікованому Всесвітнім центром конкурентоспроможності (WCC) IMD було те, що урядам і приватному сектору необхідно захистити свою цифрову інфраструктуру від кібератак, якщо вони хочуть продовжувати боротьбу за цифрову конкурентоспроможну економіку. За інших рівних умов економіки, які хочуть розробити надійну дорожню карту цифровізації, повинні інвестувати рівні суми в таланти, навчання та освіту, наукову концентрацію та дослідження і розробки [World Digital Competitiveness Ranking, 2022].

Зазначений щорічний рейтинг – один із чотирьох, створених у 2022 році WCC – показав, що Данія лідирує вперше з початку рейтингу шість років тому.

Скандинавська країна витіснила США, які були змушені задовольнитися другим місцем – також вперше з 2017 року.

Цей рейтинг описує важливість національних факторів у поясненні цифрової трансформації компаній і впровадження цифрових практик громадянами. Цифрові нації є результатом поєднання цифрових талантів, цифрового регулювання, управління даними, цифрового ставлення та наявності капіталу.

Загалом 63 світові економіки були досліджені з точки зору їх здатності приймати та досліджувати нові цифрові технології. У 2022 році було виміряно 54 критерії – поєднання зовнішніх даних і опитування керівників IMD – і розподілено на три основні групи: готовність до майбутнього, знання та технології.

Кореляції в даних доводять, що безпека цифрових систем і прозорість цифрових суб'єктів, особливо з точки зору використання даних, є важливими, якщо технологія має бути поширена серед суспільства; ключовим прикладом є електронне урядування.

«Спроможність уряду забезпечити кібербезпеку» та «захист конфіденційності за законом» є двома новими критеріями в наборі даних WCC. Обидва були надані Проектом цифрового суспільства [Digital Society Project, 2022]. Приводом цього є теза, що глобалізація, прогрес у сфері цифрових технологій і глобальна пандемія разом зробили економіку більш взаємопов'язаною та перемістили навіть більше частин бізнесу та особистої взаємодії в Інтернет, значно збільшивши кількість кібератак. Можливості кібербезпеки як на рівні компанії, так і на рівні уряду набули надзвичайного значення.

Успіх Данії значною мірою пояснюється її видатними показниками готовності до майбутнього: WCC визначає її як «рівень готовності країни до використання цифрової трансформації», показуючи високі результати в бізнес-гнучкості (1/63) та в ІТ-інтеграції (1/63), а також досягає 5-го місця за своїм адаптивним ставленням.

Данія залишається однією з провідних економік світу за цифровими талантами, навчанням і освітою. І все ж уявлення керівників про те, чи обмежують імміграційні закони конкурентоспроможність приватного сектора країни, були гіршими, ніж минулого року.

В іншій десятці Швеція залишається на 3-му місці, а Сінгапур займає 4-е місце. Швейцарія піднялася на 5 місце (з 6 місця).

«Швейцарія на шляху до того, щоб стати повністю розвинуеною цифровою нацією із задовільною цифровою інфраструктурою і регулюванням, управлінням даними та ставленням до цифрових технологій. Однак ключовим фактором успіху в майбутньому буде запровадження програми цифрової ідентифікації в країні. Країни-лідери в рейтингу, такі як Данія та Сінгапур, уже прокладають шлях у цьому сенсі.

Щодо США, які посіли 2 місце в рейтингу, можна спостерігати падіння за всіма напрямками, причому найбільше – у технологічному факторі. Незважаючи на те, що США зберігли відносно сильні позиції, є багато можливостей для вдосконалення з точки зору ноу-хау, необхідного для відкриття, розуміння та створення нових технологій.

Через повномасштабне вторгнення Росії на територію України та, як наслідок, обмежену надійність зібраних даних, Росія та Україна не включені до цього Рейтингу. У 2022 році Бахрейн був новою економікою, яка дебютувала в червневому рейтингу світової конкурентоспроможності IMD.

До появи та розповсюдження Інтернету реклама та рекламування продукції, товарів, робіт і послуг з метою просування їх на ринку були доступні лише великим підприємствам, а сьогодні цією перевагою можуть скористатися представники малого та середнього бізнесу.

Проаналізувавши рівень діджиталізації економіки різних країнах світу, можна назвати основні загальносвітові тенденції діджиталізації, які викладені у форматі SWOT-аналізу у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

SWOT-аналіз діджиталізації економіки: загальносвітові тенденції

Слабкі сторони	Сильні сторони
Дефіцит кадрів; застаріле законодавство; нестача навчальних програм (курсів, тренінгів) роботи з цифровими технологіями.	Точність та швидкість прийняття рішень; зростання продуктивності, зниження витрат; готовність уряду та громадян більшості країн до діджиталізації.
Загрози	Можливості
Зростання безробіття; безпека даних; конфіденційність; кіберзагрози; забруднення інформаційного простору.	Розробка, виробництво та впровадження цифрової техніки; створення нових робочих місць; повніше задоволення потреб людей; підвищення конкурентоспроможності; поліпшення якості виготовлення продукту.

Зі зростанням числа учасників цифрових перетворень в усьому світі велику актуальність набуває питання кібербезпеки як на рівні окремого підприємства, так і на рівні держави та в міжнародному масштабі. У зв'язку з цим необхідно акцентують увагу на питаннях програмного забезпечення та законодавства (національного та міжнародного) у сфері захисту інформаційного простору, оскільки кібербезпека є гарантом «здорової» конкуренції в діджиталізованому світі.

Аналіз світових тенденцій діджиталізації у світі підтверджує, що такі перетворення сприятимуть не лише зростанню конкурентоспроможності підприємств на світових ринках, а й підвищенню якості та рівня життя населення.

Висновки до першого розділу

Автором визначено, що соціологічний аналіз діджиталізації є важливим завданням, оскільки дозволяє вивчити соціальні наслідки та виклики, що виникають внаслідок цього процесу. Він охоплює вивчення трансформації соціальних відносин, взаємодії людей з технологіями, розвитку електронної комунікації та нових форм спілкування, а також аналіз впливу діджиталізації на суспільство.

Як об'єкт соціологічного аналізу, діджиталізація дозволяє вивчити соціальні наслідки та виклики, що виникають внаслідок цього процесу. Зазначений аналіз включає в себе дослідження трансформації соціальних відносин, взаємодії людей з технологіями, розвитку електронної комунікації та нових форм спілкування, а також аналіз впливу діджиталізації на суспільство в цілому.

Автором розглянуто потенційні шляхи соціологічного дослідження ролей особи у процесі діджиталізації, а саме:

- діджиталізована особа як об'єкт соціологічного аналізу;
- діджиталізована особистість як соціальна істота – взаємодія з соціальним середовищем;
- діджиталізований індивід як громадянин – взаємодія з суспільством;
- діджиталізована особа як клієнт – взаємодія з фірмами;
- діджиталізована особа як працівник – взаємодія з роботодавцями.

У даному розділі роботи досліджено особливості діджиталізації в світі та здійснено SWOT-аналіз діджиталізації економіки за загальносвітовими тенденціями.

На сьогоднішній день лідерами діджиталізації є такі країни як Естонія, Нова Зеландія, Сінгапур, Ізраїль, ОАЕ, Японія, Великобританія. Головним висновком у рейтингу світової цифрової конкурентоспроможності IMD за 2022 рік, опублікованому Всесвітнім центром конкурентоспроможності (WCC) IMD було те, що урядам і приватному сектору необхідно захистити

свою цифрову інфраструктуру від кібератак, якщо вони хочуть продовжувати боротьбу за цифрову конкурентоспроможну економіку.

Данія лідирує вперше з початку рейтингу шість років тому. Скандинавська країна витіснила США, які були змушені задовольнитися другим місцем – також вперше з 2017 року. Кореляції в даних доводять, що безпека цифрових систем і прозорість цифрових суб'єктів, особливо з точки зору використання даних, є важливими, якщо технологія має бути поширена серед суспільства; ключовим прикладом є електронне урядування.

РОЗДІЛ 2. СОЦІОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ВИВЧЕННЯ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

2.1. Роль діджиталізації в сучасному українському суспільстві

У сучасному світі діджиталізація стала не тільки технічним явищем, але й важливим чинником економічного, соціального та культурного розвитку. Україна не залишається осторонь цих процесів, але, на жаль, до сьогоднішнього дня наша країна ще не досягла повної діджиталізації. Тому дослідження ролі діджиталізації в сучасному українському суспільстві є вкрай актуальним та важливим.

Експерти, економісти та науковці [Podolchak, 2019; Kostiuk-Pukaliak, 2017] сприймають цифрові технології в Україні як невидимий інструмент і силу, яка може вивести українську економіку на новий рівень. Економічна стратегія України – 2030, розроблена Українським інститутом майбутнього, передбачає, що діджиталізація в Україні може розвиватись у двох сценаріях в залежності від того, наскільки критичними та необхідними є швидкі та глибокі зміни в традиційній економіці, – інерційний (еволюційний) і спрямований (примусовий).

Еволюційний сценарій передбачає інерційне продовження минулих тенденцій, тобто сприйняття технологізації, цифровізації економіки та людського капіталу. У випадку інерційного сценарію, Україна залишиться з неефективною економікою, буде продовжуватися трудова міграція та відтік людського капіталу, і українська продукція буде втрачати конкуренцію на міжнародних ринках. У разі стандартних та формальних державних заходів не буде достатньо для значного покращення. Однак, за допомогою цільового (форсованого) сценарію, можливий перехід української економіки до розвитку цифрової економіки, яка буде складати значну частку (до 65 % ВВП) у структурі економіки протягом наступних 5-10 років. За даними Українського

інституту майбутнього, Україна може створити 1 трильйон доларів валового внутрішнього продукту, але для цього потрібне впровадження інформаційних технологій у всіх секторах економіки [Hi-Tech Office Ukraine, 2021].

На рисунку 2.1 показано, що до 2030 року цифрові продукти становитимуть 65 % загальної економіки. Але для цього вже у 2024 році український ринок має виробляти та споживати інформаційних продуктів на 4 млрд дол. США, а до 2030 року ця цифра має становити близько 16 млрд дол. США.

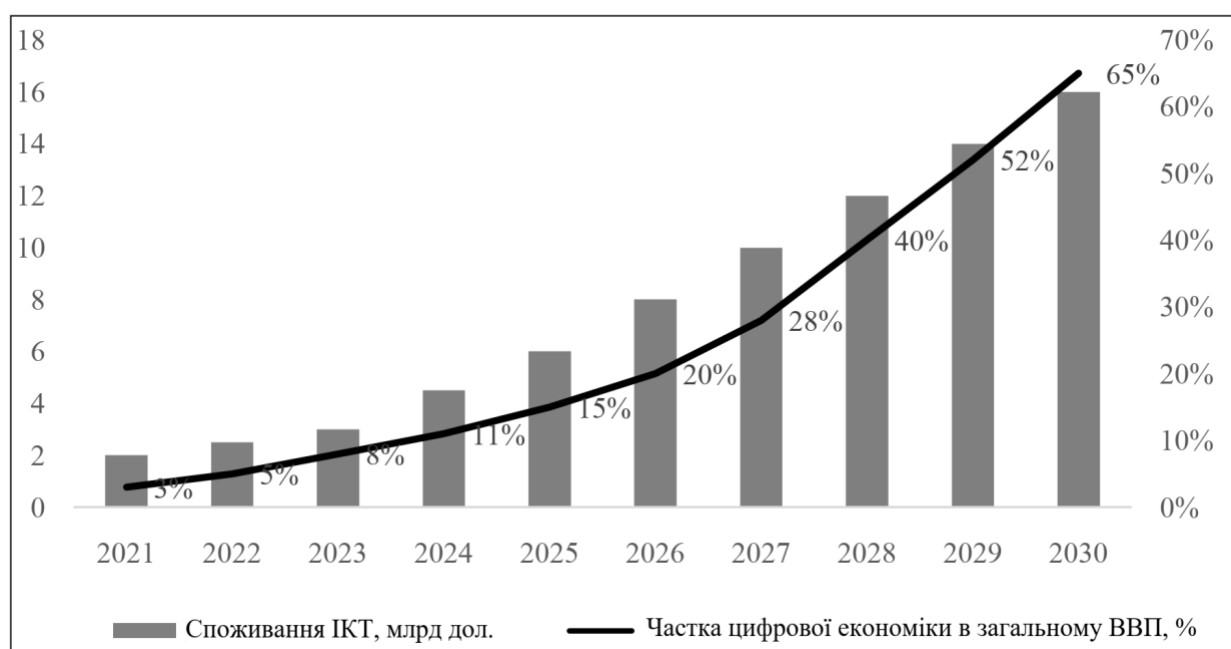

Рис. 2.1. Впровадження цифрових технологій та їх вплив на ВВП України до 2030 року [Hi-Tech Office Ukraine, 2021]

За даними Інституту майбутнього, для досягнення мети протягом найближчих десяти років необхідно інвестувати 70 млрд дол. США у цифрові технології (табл. 2.1). Крім того, дослідники вважають, що якби інновації були запроваджені в усіх секторах економіки, ринок праці створив би додатково 700 тисяч робочих місць. При цьому залучати такі суми можливо як з внутрішнього, так і з зовнішнього ринку. Таким чином, можна сказати, що

економіка України робить ставку на діджиталізацію як основний інструмент підвищення ефективності.

Таблиця 2.1

Ефект діджиталізації в економіці України [Hi-Tech Office Ukraine, 2021]

Показники	2021	2025	2030	2021-2030
Інвестиції в цифрову інфраструктуру, млрд дол.	0,7	3	6	16
Інвестиції в діджиталізацію виробництва, бізнесу, промисловості, млрд дол.	1,5	5	14	70
Приріст продуктивності за рахунок діджиталізації, %	1,1	1	13	–
Додатковий ВВП, створений завдяки цифровізації (лише ефект інвестицій і діджиталізації), млрд дол.	17	93	280	1 260
Додатковий ВВП, %	11	44	95	–
Додаткові надходження до бюджету, млрд дол.	3,2	17	50	240
Кількість створених робочих місць (без урахування експортної ІТ-галузі), тис. чол.	150	300	700	–
Частка цифрової економіки в Україні (в загальному ВВП), %	3	15	65	–

Різні дослідники та організації по-різному оцінюють аспекти діджиталізації. За даними держстату, основними елементами діджиталізації в Україні є інновації, використання Інтернету в промислових та інших компаніях, використання веб-сайтів та електронної комерції, надання

інтерактивних послуг, використання хмарних технологій, ІТ-технологій, 3D друк. За даними 2020 року, 14,9 % усіх організацій в Україні використовували інновації у своїх виробничих процесах. Індикатор нестабільний; має тенденції як до зростання, так і до зниження через високу вартість інновацій та неспроможність компаній виділяти кошти на їх впровадження [Держстат, 2021].

За даними Центру глобальної конкурентоспроможності, основними аспектами діджиталізації є знання, технології та готовність до ринкових змін. Якщо оцінювати ситуацію в Україні, то можна констатувати, що досить сильною стороною вітчизняних аспектів діджиталізації є інтелектуальна міць країни, тобто знання. Показник у 2021 році покращив міжнародну позицію України в рейтингу, оскільки вона була 38 з 64 країн, що дозволило Україні піднятися в загальному показнику цифрової конкурентоспроможності на 4 пункти минулого року та на 6 пунктів порівняно з 2019 роком. З іншого боку, готовність до ринкових змін є слабким фактором для України. Технологічний потенціал країни є відносно слабким, але він має тенденцію до покращення, як показано на рисунку 2.2.

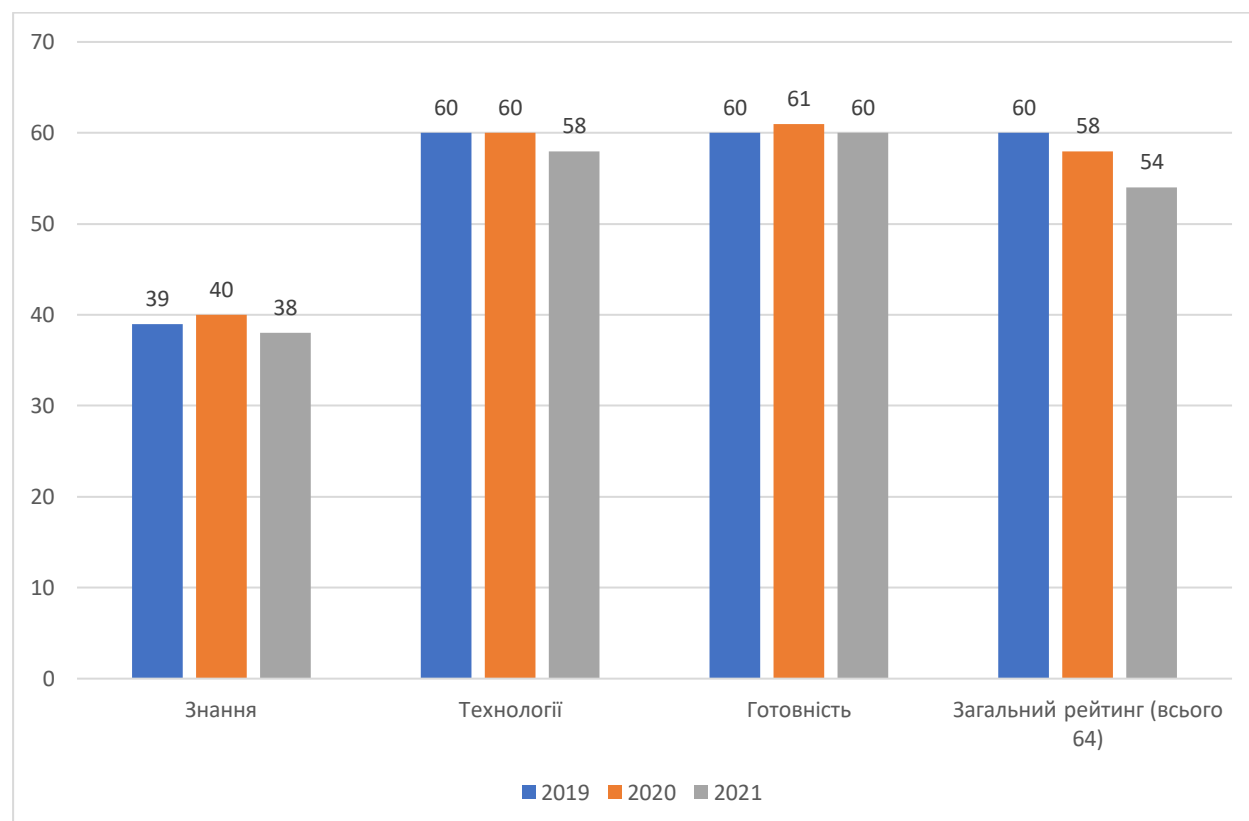

Рис. 2.2. Структура індексу глобальної цифрової конкурентоспроможності [World Competitiveness Center, 2021]

Загальне покращення показника цифровізації також спостерігається в Global Connectivity Index (2020), згідно з яким Україна за 3 роки піднялася на три позиції.

Всесвітній економічний форум показує, що інноваційність України є нестабільним показником. Загалом можна визначити, що у 2019 році Україна посіла 60 місце зі 141 країни за рівнем інноваційної спроможності, 78 місце за рівнем впровадження комп'ютерних технологій та 67 місце за рівнем інвестицій у розробки та дослідження (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Місце України в рейтингу конкурентоспроможності за використанням інформаційних технологій [Annual Report of The Charles Schwab Corporation, 2019]

Показник	2019	2018	2017
	Рейтинг (всього 141)	Рейтинг (всього 140)	Рейтинг (всього 137)
Користувачі Інтернету, % дорослого населення	84	83	81
Підписка на мобільний стільниковий телефон на 100 шт	60	33	23
Витрати на НДДКР, % ВВП	67	56	76
Запровадження ІКТ	78	77	–
Інноваційна здатність	60	58	61

Хоча вітчизняні темпи розвитку інформаційних технологій вважаються відносно високими порівняно з розвитком інших країн, ця тенденція недостатня для підвищення загальної конкурентоспроможності країни.

Для суттєвого підвищення рівня діджиталізації необхідні певні обставини, що підвищують потребу в розвитку таких технологій. Згідно з дослідженням групи BCG в опитуванні COVID-19, показано, що таким прискорюючим фактором стала пандемія, під час якої більшість компаній були змушені перейти на інноваційні та цифрові технології [Columbus, 2020].

Якщо на рівні держави мова йде про цифрову модернізацію українського суспільства та оцифрування його основних складових, то на рівні конкретних організацій варто розглядати формування цифрової складової економічної культури як зовсім нового фактору їхнього оновлення та розвитку [Соколова, 2018].

2.2. Стадії діджиталізації українського суспільства

Україна займається активною діджиталізацією суспільства вже протягом понад двох десятиліть, що призводить до значного зростання якісних та кількісних показників використання інформаційно-комунікаційних технологій населенням. Позитивна динаміка зафіксована у всіх соціально-демографічних групах [Бойко, 2021].

Процес діджиталізації в Україні розпочався задовго до повномасштабного російського вторгнення. Міністерство цифрової трансформації України було створене у 2019 році на чолі з Михайлом Федоровим [Zakrzewski, 2022] для реалізації анонсованого президентом Зеленським проєкту «держава в смартфоні». Бачення Міністерства – побудувати найзручнішу цифрову державу у світі без бюрократії, абсолютно безпаперово та без необхідності відвідувати державні установи. Велика ідея полягає в тому, щоб держава працювала швидко, зручно та в кілька кліків [Друкач, 2019].

Багато країн захоплювалися зусиллями та досягненнями України з діджиталізації. IT World Canada визнає, що Україні вдалося запровадити надзвичайно повний набір цифрових державних послуг і поставити перед собою мету оцифрування всіх державних служб до 2024 року – незважаючи на боротьбу за саме її існування [Love, 2022]. У 2021 році ІТУ вивчав розвиток цифрових навичок в Україні і тепер рекомендує український досвід у цифровій освіті як найкращу практику [ITU, 2021].

Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки, яку ухвалив Кабмін, є детальним планом дій зі створення в Україні високорозвиненої цифрової інфраструктури та прискорення цифрової трансформації в освіті, медицині, екології, транспорті, громадській безпеці та інших сферах. Цей документ передбачає проведення комплексних заходів з розвитку ШСД по всій території України та стимулювання цифрової

трансформації в різних галузях, зокрема в освіті, медицині, екології та безготівковій економіці. [Про концепцію розвитку цифрової економіки, 2018].

За останні роки мешканці України відзначаються високим рівнем зацікавленості та активного використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Географія користування послугами Інтернету в Україні є досить різноманітною і має свої особливості в кожній області країни (рис. 2.3).

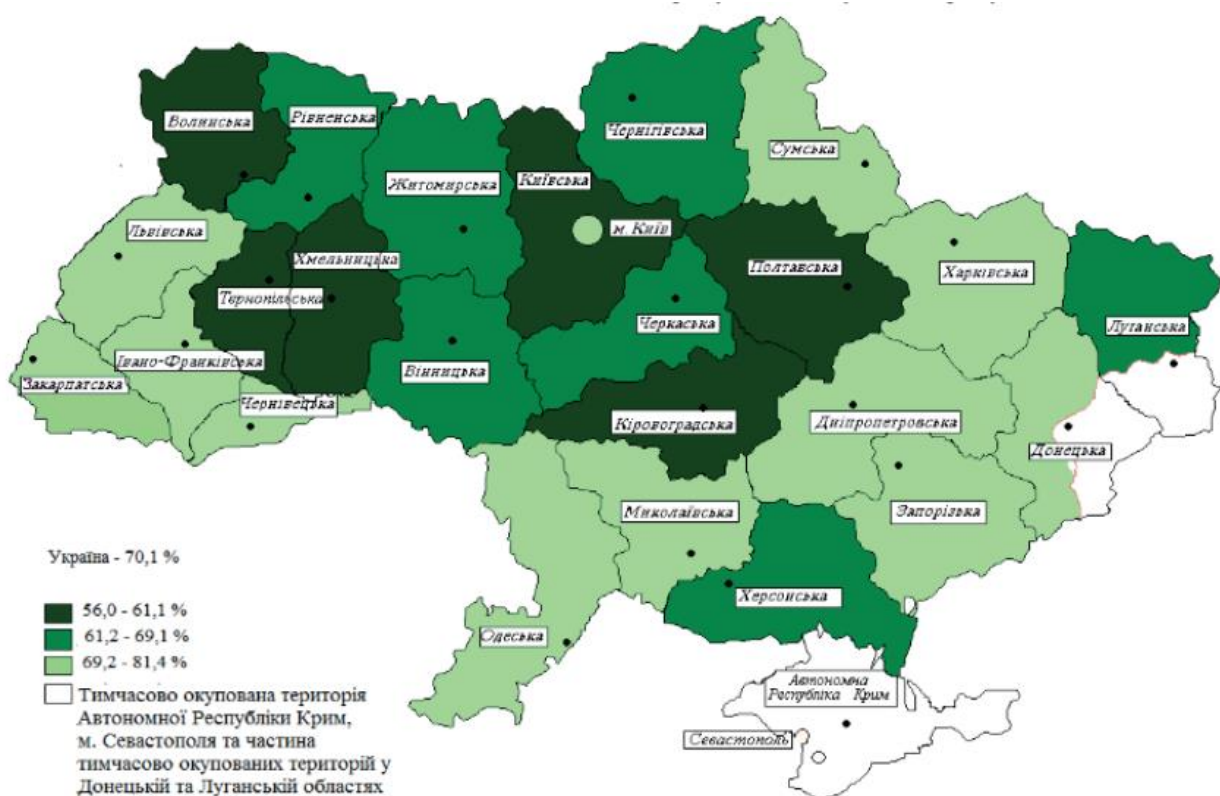

Рис. 2.3. Частка людей, які заявили, що користувалися послугами Інтернету протягом останніх 12 місяців [Бойко, 2021]

Тенденції розвитку діджиталізації в Україні, визначені на основі комплексної оцінки важливих показників [Жосан, 2020]

Оцінка загальна і за окремими факторами	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Оцінка загальна за рейтингом	59,0	59,0	60,0	58,0	60,0
1. Знання	40,0	44,0	45,0	39,0	40,0
2. Технологічне середовище	60,0	60,0	62,0	61,0	61,0
3. Відкритість майбутньому	61,0	61,0	61,0	61,0	62,0

24 лютого 2022 року Росія почала найбільшу агресію з часів Другої світової війни. Навіть це не могло сповільнити діджиталізацію в Україні, яка не зупинила реалізацію планів побудови «держави в смартфоні».

Шлях діджиталізації українського суспільства можна описати таким чином (рис. 2.4).

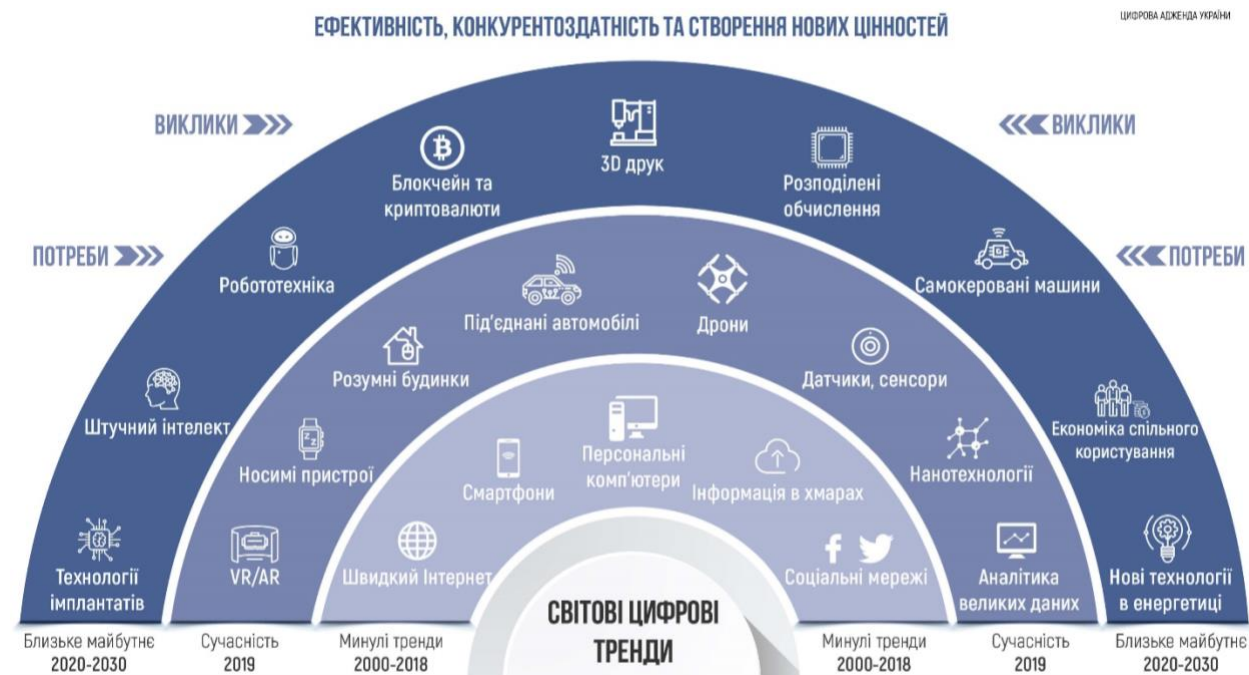

Рис. 2.4. Шлях діджиталізації українського суспільства [Цифрова адженда України, 2016]

У 2019 році український уряд встановив чотири стратегічні цілі до 2024 року для побудови цифрової держави:

- 100 % державних послуг онлайн;
- 6 мільйонів українців беруть участь у програмі розвитку цифрових навичок;
- ІТ становлять 10 % ВВП країни;
- 95 % транспортної інфраструктури та населених пунктів покрито швидкісним інтернетом.

Для того, щоб здійснити оцифрування такої великої країни, було створено нову організаційну структуру уряду, в тому числі введено нову посаду головного спеціаліста з цифрової трансформації (CDTO), який працює на рівні заступника міністра або заступника голови державної (військової) адміністрації. CDTO діє як на національному, так і на регіональному рівнях. Міністр цифрової трансформації також є віце-прем'єр-міністром, і ця посада дає можливість координувати всі процеси діджиталізації в Україні [Мінцифри, 2020].

Для досягнення всіх чотирьох стратегічних цілей Уряд запустив цифровий державний бренд Дія, який містить екосистему національних цифрових проєктів:

- мобільний додаток Дія з цифровими документами, який є найпопулярнішим публічним сервісом;
- державний портал державних послуг Дія;
- проєкт Дія.Цифрова Освіта з розвитку цифрової грамотності;
- національний проєкт розвитку малого і середнього підприємництва та експорту Дія.Бізнес;
- унікальний юридичний та податковий простір для ІТ-компаній Дія.City.

Можна стверджувати, що до війни Україна була країною № 1 у світі за темпами та швидкістю цифрової трансформації. Лише за три роки з моменту створення Міністерства цифрової трансформації було зроблено великий ривок у діджиталізації українського суспільства. Україна просувається вперед на шляху цифрової трансформації та стала лідером у світі, запроваджуючи цифрові паспорти для смартфонів, що стали повноправними аналогами звичайних документів. Також, Україна займає четверте місце в Європі за наявністю цифрових водійських прав. Крім того, уряд запустив найшвидшу в світі реєстрацію бізнесу, цифровий підпис на смартфоні та багато інших інноваційних сервісів, що свідчить про поступове впровадження цифрових технологій в українському суспільстві.

Основний продукт діджиталізації – Дія – є одним із найкращих урядових додатків у світі. Ним уже користуються майже 18,3 млн українців, а це 50 % населення країни. У додатку, окрім ID-картки та закордонного паспорта, наразі доступні цифрові версії різноманітних документів, таких як студентський квиток, водійське посвідчення, свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу, страховий поліс транспортного засобу, податковий номер, довідка переселенця, COVID-сертифікат та багато інших, а їх перелік постійно поповнюється.

Минулого року Міністерство цифрової трансформації навчило майже 1,5 мільйона українців базовим цифровим навичкам в інноваційному форматі освітнього серіалу, поєднавши розвагу та освіту за участю експертів та знаменитостей. Розробляючи освітні серіали, Міністерство спирається на певні європейські стандарти, наприклад, Європейську рамку цифрових компетенцій [DigCompEdu, 2020]. Загалом було створено понад дев'яносто освітніх серіалів з цифрової грамотності, які кожен громадянин може безкоштовно дивитися на платформі Дія.Цифрова освіта.

Міністерство вивело побудову екосистеми підтримки підприємців на новий рівень, запустивши єдиний портал для підприємців Дія.Бізнес, де кожен може отримати безкоштовні консультації та навчання з понад семидесяти тем (наприклад, право, оподаткування, маркетинг, HR), знайти програми фінансової підтримки та надихнутися успішними справами. Крім того, до війни Міністерство відкрило одинадцять центрів підтримки підприємців Дія.Бізнес по всій Україні. Це сучасні та комфортні локації, де представники малого та середнього бізнесу можуть отримати безкоштовні консультації, відвідати ділові заходи, знайти інвесторів та партнерів, а також протестувати свою продукцію на спеціальній поп-up локації перед виходом на ринок.

За кілька тижнів до початку повномасштабної війни, Міністерство запустило Дія.City, правову та податкову базу для IT-компаній. Статус резидента Дія.City отримали понад 380 компаній, і ця кількість продовжує зростати навіть під час війни. Серед них відомі українські та міжнародні компанії Reface, Monobank, MacPaw, Ajax Systems, Revolut, EPAM Systems, Samsung, Genesis, Softserve, Sigma.Software, Rozetka, Luxoft.

Станом на сьогодні, Мінцифри продовжує працювати в тому ж напрямку, що й до повномасштабної війни. Однак через війну міністерство трансформувалося. Раніше Міністерство запускало державні послуги для мирного часу, такі як соціальні послуги чи реєстрація бізнесу, тепер – більше послуг, пов'язаних з війною:

– допомога армії в кілька кліків;

- програма фінансової допомоги підприємцям і найманим працівникам з регіонів, де велися бойові дії;
- послуги допомоги переселенцям;
- подання заяви про компенсацію за пошкоджене майно;
- eVogog, чат-бот для інформування ЗСУ про пересування ворожої техніки, солдатів чи колабораціоністів;
- ТБ і радіо з доступом до новинного марафону, щоб українці могли отримувати точну інформацію;
- eDocument для ідентифікації тих людей, які вийшли з дому без документів;
- пенсійне посвідчення (наразі в стадії бета-тестування).

Крім того, Міністерство знаходить нові рішення для роботи важливих об'єктів, які використовують технологію супутникового Інтернету. Україна є однією з країн з найбільшою кількістю терміналів Starlink, близько 20 000 терміналів, які були отримані від компанії SpaceX Ілона Маска, міністрів цифрової трансформації з країн ЄС та партнерів.

Starlink дає змогу забезпечити стабільне підключення до Інтернету об'єктів критичної інфраструктури, включаючи медицину, енергетику, освіту та бізнес. Крім того, термінали Starlink допомогли відновити зв'язок в Ірпіні, Бучі, Бородянці, Чернігові та інших населених пунктах після деокупації.

Цифрові технології дозволяють державі бути на зв'язку з українцями, які через війну були змушені залишити країну. Міністерство запустило віртуальний центр Дія.Бізнес, як пілотний проєкт, для українців за кордоном, де вони можуть отримати допомогу з працевлаштуванням, відкриттям власного бізнесу чи тимчасовим переміщенням бізнесу. Українці можуть отримати допомогу з проживанням і роботою в Польщі, Болгарії, Чехії, Словаччині, Словенії, Литві та Німеччині, а для інших країн ЄС запити готуються індивідуально. Внутрішньо переміщені особи в Україні також можуть отримати консультації. Наприклад, цей віртуальний центр проконсультував людину, яка шукала можливість виїхати автомобілем з

Маріуполя до Польщі без документів і потребувала допомоги з безкоштовним житлом, оформленням соціальних виплат та пошуком роботи. Серед інших прикладів – багатодітна мати з України в Чехії, яка цікавилася місцевими дитсадками та школами, вагітна жінка, яка виїхала народжувати з Харкова до Варшави, і запитувала про соціальні гарантії.

Зараз Міністерство працює над реалізацією свого бачення до 2030 року, в якому бачить майбутній український уряд гнучким, швидким і мобільним, схожим на ІТ-компанію. Усі державні функції та послуги мають бути автоматизовані, кількість чиновників має бути скорочено, а державні установи мають бути фактично передані на аутсорсинг. Такі уряди більш здатні проводити швидкі та сміливі реформи для відновлення країни.

Розбудова цифрової держави в Україні передбачатиме розвиток військово-оборонних технологій, революційне спрощення державних послуг, створення супутникових інтернет-станцій, цифрову трансформацію ключових сфер економіки та впровадження цифрових предметів в освітні програми. .

Команда міністерства бачить Україну у 2030 році як найвільнішу та найбільш діджиталізовану країну у світі, з потужним технологічним сектором, найшвидшою митницею у світі та найкращими умовами оподаткування. Цього року Україна отримала офіційний статус кандидата на членство в ЄС і стане членом ЄС. Україна стане найбільшим ІТ-хабом Східної Європи з найвищими темпами зростання ВВП, індустріальними парками та власною Силіконовою долиною.

Висновки до другого розділу

Визначено роль діджиталізації в сучасному українському суспільстві. Як показує Економічна стратегія України – 2030, передбачається два сценарії розвитку діджиталізації в Україні – інерційний і примусовий. До 2030 року цифрові продукти становитимуть 65 % загальної економіки. Однак для цього

вже у 2024 році український ринок має виробляти та споживати інформаційних продуктів на 4 млрд дол. США, а до 2030 року ця цифра має становити близько 16 млрд дол. США.

За даними Центру глобальної конкурентоспроможності, основними аспектами діджиталізації є знання, технології та готовність до ринкових змін. Якщо оцінювати ситуацію в Україні, то можна констатувати, що досить сильною стороною вітчизняних аспектів діджиталізації є інтелектуальна міць країни, тобто знання. Загальне покращення показника цифровізації також спостерігається в Global Connectivity Index (2020), згідно з яким Україна за 3 роки піднялася на три позиції.

Визначено, що для суттєвого підвищення рівня діджиталізації необхідні певні обставини, що підвищують потребу в розвитку таких технологій. Згідно з дослідженням групи VCG в опитуванні COVID-19, показано, що таким прискорюючим фактором стала пандемія, під час якої більшість компаній були змушені перейти на інноваційні та цифрові технології.

Процес діджиталізації в Україні розпочався задовго до повномасштабного російського вторгнення. Міністерство цифрової трансформації України було створене у 2019. Місія Міністерства – побудувати найзручнішу цифрову державу у світі без бюрократії, абсолютно безпаперово та без необхідності відвідувати державні установи. У січні 2022 року уряд України прийняв Концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства на період з 2018 по 2020 роки та затвердив детальний план дій щодо її впровадження.

У роботі досліджено шлях діджиталізації українського суспільства та визначено, що для досягнення всіх стратегічних цілей Уряд запусив цифровий державний бренд Дія, який містить екосистему національних цифрових проєктів

Можна стверджувати, що до війни Україна була першою країною у світі за темпами та швидкістю цифрової трансформації. Лише за три роки з моменту

створення Міністерства цифрової трансформації було зроблено великий ривок у діджиталізації українського суспільства.

На сьогодні, Міністерство бачить Україну у 2030 році як найвільнішу та найбільш діджиталізовану країну у світі, з потужним технологічним сектором, найшвидшою митницею у світі та найкращими умовами оподаткування.

РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

3.1. Програма

Програма соцдослідження складається з теоретико-методологічних передумов, що відповідає основним завданням та меті роботи, гіпотез дослідження та вказівок щодо процедури з проведення дослідження та логічної послідовності операцій для їх перевірки. Структура програми залежить від типу та мети дослідження. У програму соцдослідження можуть входити розділи методичного та методологічного характеру.

Методологічний розділ програми соціологічного дослідження складається з декількох підпунктів, таких як формулювання проблеми, визначення об'єкта та предмета, мети та завдань дослідження, уточнення та інтерпретація ключових понять, попередній системний аналіз об'єкта дослідження та формулювання робочих гіпотез. Зі свого боку, методичний розділ включає в себе стратегічний план дослідження, обґрунтування системи вибірки одиниць спостереження та попередній нарис процедур збору та аналізу вихідних даних [Ядов, 1972].

Актуальність соціологічного дослідження.

Дослідження «Діджиталізація як соціокультурний феномен в сучасному українському суспільстві» є дуже актуальним в контексті сучасної української суспільної дійсності. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій останнім часом перетворився на один з найбільш значимих та впливових факторів у суспільному житті.

Україна не є винятком – технології вже давно стали необхідною складовою повсякденного життя українців. Однак, в той же час, відсутність належного розуміння та аналізу наслідків цього процесу може призвести до негативних наслідків.

Дослідження має на меті вивчення впливу діджиталізації на українське суспільство та ідентифікації особливостей цього впливу на різні соціальні групи населення. В результаті такого дослідження можна буде зрозуміти, як змінюється спілкування між громадянами та державою, які тенденції розвитку електронної комунікацій та інтернет-технологій спостерігаються в Україні, як вони впливають на економіку, політику та культуру.

Об'єкт та предмет соціологічного дослідження.

Об'єктом соціологічного дослідження «Діджиталізація як соціокультурний феномен в сучасному українському суспільстві» є трансформація суспільства під впливом інформаційних технологій та цифрових медіа. У цьому контексті досліджується взаємодія людей з технологіями, сприйняття цифрового середовища, роль інтернету та соціальних мереж у формуванні соціокультурних процесів, а також зміни соціальних взаємин, комунікації, під впливом діджиталізації в українському суспільстві.

Предметом соціологічного дослідження «Діджиталізація як соціокультурний феномен в сучасному українському суспільстві» є процеси, які відбуваються в суспільстві, що пов'язані зі зростанням використання цифрових технологій та медіа. Дослідження зосереджене на аналізі взаємодії між громадянами та державою.

Мета та підготовка задач дослідження.

Метою соціологічного дослідження «Діджиталізація як соціокультурний феномен в сучасному українському суспільстві» є аналіз впливу цифрової трансформації на суспільство, визначення основних тенденцій та закономірностей цього процесу в Україні. Дослідження має на меті виявити особливості сприйняття технологій та їх вплив на різні соціальні групи населення, зрозуміти, як цифрова трансформація впливає на зміну стосунків громадян та держави.

Завдання дослідження будуть включати:

- дослідження сприйняття цифрових технологій та їх використання в різних соціальних групах населення України;
- дослідження частоти використання мережею інтернет;
- вивчення досвіду отримання електронних державних послуг;
- визначення ключових проблем та викликів у галузі діджиталізації та розробка рекомендацій для ефективного розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Робочі гіпотези

Передбачаємо, що в процесі аналізу результатів дослідження можна буде спостерігати наступні тенденції: респонденти, які мають високий рівень обізнаності про державні електронні послуги, частіше використовують ці послуги; респонденти, які мають низький рівень обізнаності, менше схильні до використання державних електронних послуг. Проте, серед респондентів з високим рівнем обізнаності, деякі можуть стверджувати, що не використовують державні електронні послуги через відсутність такої потреби.

Робочою гіпотезою є те, що відсутність потреби використовувати державні електронні послуги – одна з причин низького рівня використання цих послуг серед громадян. Проте, є важливою умовою для поліпшення ситуації щодо використання державних електронних послуг, необхідність інформування громадян про наявні сервіси та користь від їх використання.

План дослідження.

Існує кілька можливих проблем, які можуть виникнути під час соціологічного дослідження «Діджиталізація як соціокультурний феномен в сучасному українському суспільстві»:

- вибірка – для отримання репрезентативних результатів дослідження необхідно провести вибірку, яка б відображала різноманітні соціальні групи в українському суспільстві. Однак, вибірка може бути нестатистично значущою або не відображати достатньо широкого спектру діджиталізації в українському суспільстві;

– інструменти дослідження – для збору даних можуть використовуватися різні інструменти, такі як опитувальники, інтерв'ю та спостереження. Однак, інструменти можуть бути недостатньо адаптовані до дослідження діджиталізації як соціокультурного феномену, або не забезпечувати достатньої об'єктивності відповідей респондентів;

– інтерпретація результатів – результати дослідження можуть бути складними для інтерпретації через те, що діджиталізація є досить новим явищем в українському суспільстві. Інтерпретація даних може бути залежна від особистих поглядів дослідника, або не відображати повного спектру діджиталізації в українському суспільстві;

– соціальна бажаність – іноді респонденти можуть відповідати на запитання дослідження відповідно до соціальної бажаності, а не відповідно до своїх думок.

Система вибірки одиниць спостереження

Для дослідження «Діджиталізація як соціокультурний феномен в сучасному українському суспільстві» у регіональному та віковому аспекті можна використати систему вибірки одиниць спостереження, що складається з двох рівнів.

У дослідженні «Діджиталізація як соціокультурний феномен в сучасному українському суспільстві» система вибірки одиниць спостереження буде залежати від регіонального та вікового аспектів дослідження. Для забезпечення репрезентативності вибірки буде використана стратифікована випадкова вибірка.

Щодо регіонального аспекту, вибірка буде представлена особами з різних областей нашої країни. Сумарно регіони будуть відображати регіональний баланс у складі вибірки. Кількість осіб вибірки буде відображати пропорцію населення регіонів в Україні.

Віковий аспект вибірки одиниць спостереження у дослідженні дуже важливий, оскільки користування технологіями може суттєво відрізнятись у різних вікових груп населення. Для забезпечення представництва різних

вікових категорій вибірка може бути здійснена з використанням стратифікованої випадкової вибірки. Нижча межа віку – 18 років.

Основні процедури збору та аналізу вихідних даних.

Метод онлайн-опитування за допомогою Google Forms, який дозволяє систематизувати отримані відповіді за допомогою офісних додатків.

Уточнення та інтерпретація основних понять.

Крім того, дослідження має на меті дослідження можливостей та перешкод використання цифрових технологій в різних сферах суспільного життя, в тому числі управління, бізнесі, освіті, культурі та інших. Результати дослідження можуть бути використані для формування ефективної державної політики у галузі діджиталізації та розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Попередній системний аналіз об'єкта соціологічного дослідження.

Останнім часом, інформаційні технології та цифрові медіа пройшли значну трансформацію в Україні, вплинувши на різні сфери життя суспільства. Одна з найбільш помітних змін полягає в тому, що цифрові технології дозволяють швидше та зручніше обмінюватися інформацією. Завдяки цьому змінюються способи комунікації, інформаційна підтримка та доступ до знань. Онлайн-платформи навчання, вебінари та онлайн-курси стали дуже популярними серед українців, особливо під час карантину, коли багато людей змушені були працювати з дому.

В Україні останніми роками спостерігається значний ріст використання інформаційних технологій та цифрових медіа в усіх сферах життя. Це стало можливим завдяки розвитку інфраструктури інтернету та електронної комунікації, а також сприяло розвитку електронної демократії. Один з найбільш важливих аспектів цього процесу – це трансформація умов надання державних послуг в електронному виді.

Віртуалізація державних послуг стала реальністю завдяки створенню державних порталів, які дозволяють громадянам і бізнесу отримати послуги онлайн. Тепер, громадяни можуть отримати довідки, нарахувати субсидію,

допомоги, розрахувати податки, подати звітність, зареєструвати компанію та отримати інші послуги без відвідання офісів відповідних установ.

Проте не всі громадяни країни на сьогодні користуються таким способом отримання державних послуг.

3.2. Інтерпретація результатів дослідження

За останні кілька десятиліть інформаційне суспільство значно змінилося, завдяки стрімкому розвитку технологій та діджиталізації. Сьогодні це стало невід'ємною складовою сучасного світу та знайомо майже кожному з нас. Тому, розуміння рівня діджиталізації та розвитку інформаційного суспільства в Україні є надзвичайно важливим.

З метою отримання більш глибокого розуміння даної теми, проведено соціологічне дослідження, яке описано у цьому розділі. Дослідження охопило широкий спектр питань, пов'язаних зі станом діджиталізації та розвитку інформаційного суспільства в Україні, включаючи питання доступності інтернету, використання сучасних технологій, цифрову грамотність населення та багато іншого.

Результати дослідження є дуже цікавими та важливими для подальшого розвитку країни. Вони дозволять уряду та бізнесу зрозуміти, які заходи необхідно вжити для покращення діджиталізації та розвитку інформаційного суспільства в Україні. Також вони стануть важливою допомогою для науковців та дослідників, що працюють у галузі інформаційних технологій та діджиталізації, які мають намір продовжувати досліджувати дану тему.

Опитування проведено методом онлайн-опитування за допомогою Google Forms, який дозволяє систематизувати отримані відповіді за допомогою офісних додатків.

Загалом у межах дослідження отримано 2002 повних відповіді. Відповіді були узяті до уваги лише від респондентів, які досягли 18-річного віку або

старше, і тільки з тих, хто проживає на території, яка перебувала під контролем України на 23 лютого 2022 року. Таким чином, з вибірки були виключені жителі АР Крим, м. Севастополь, окремих районів Донецької та Луганської областей, які не перебували під контролем на день референдуму, а також з урахуванням жителів територій, які були окуповані РФ після 24 лютого 2022 року. Відповіді громадян України, які залишили країну після 24 лютого 2022 року, також не враховувалися.

Таблиця 3.1

Приналежність респондентів до однієї із вразливих категорій населення (% серед респондентів відповідної соціально-демографічної категорії)

% у рядку	Належать до принаймні 1 групи	Людина похилого віку	ВПО	Людина з інвалідністю	Самі виховують дитину	Батьки дитини з інвалідністю	Ветерани	Жодна	Важко сказати / Відмова
Регіон									
Західний	35,8	18,1	3,5	9,8	5,6	3,0	2,0	61,5	2,6
Центральний	43,0	20,4	7,0	11,7	8,4	3,2	1,7	54,1	2,9
Південний	46,8	21,4	16,9	7,8	8,7	1,3	1,2	50,2	3,0
Східний	69,5	22,6	47,9	13,2	4,6	2,1	1,8	28,3	2,2
Стать									
Чоловік	40,3	15,3	11,9	12,2	4,0	2,9	3,6	56,9	2,8
Жінка	49,9	24,5	15,7	8,9	9,8	2,2	0,1	47,4	2,7
Вік									
18–29 років	24,6	0,0	15,8	2,4	6,0	0,9	1,4	72,1	3,3
30–39 років	36,7	0,0	20,6	5,3	14,8	3,4	2,2	59,3	3,9
40–49 років	34,4	0,0	16,4	6,8	10,5	4,6	2,5	61,7	3,9
50–59 років	31,4	0,0	10,8	15,8	3,7	3,4	2,5	65,5	3,1
60–69 років	58,7	43,4	11,8	18,5	2,7	1,5	0,6	40,0	1,3
70+ років	100,0	100,0	5,1	16,1	2,1	0,4	0,2	0,0	0,0
Тип населеного пункту									
Село	44,0	21,1	9,6	9,9	6,7	3,0	2,4	54,8	1,3
СМТ / місто до 20 тис.	52,0	17,2	19,9	12,5	10,6	5,7	1,0	46,1	1,9
Місто 20–99 тис.	49,3	23,5	16,4	11,8	6,0	1,8	1,6	47,6	3,1
Місто 100 тис. і більше	43,9	19,6	15,2	9,8	7,0	1,6	1,3	52,0	4,1
Освіта									
Неповна середня і нижча	38,7	11,4	14,6	9,4	13,6	1,7	0,0	60,6	0,7
Повна середня	51,0	23,1	13,2	12,8	10,4	3,4	2,0	46,8	2,2
Середня спеціальна	52,9	28,4	14,3	12,1	5,4	2,8	1,1	45,3	1,9
Вища	38,5	14,4	14,1	7,9	6,2	2,0	2,1	57,7	3,8

Таблиця 3.1 повністю описує характеристики респондентів в регіональному, віковому, статевому розрізі, а також в аспектах місць проживання та освіти. Дослідникам вдалося забезпечити представленість всіх регіонів, а також проілюструвати віднесення респондентів до вразливих категорій населення.

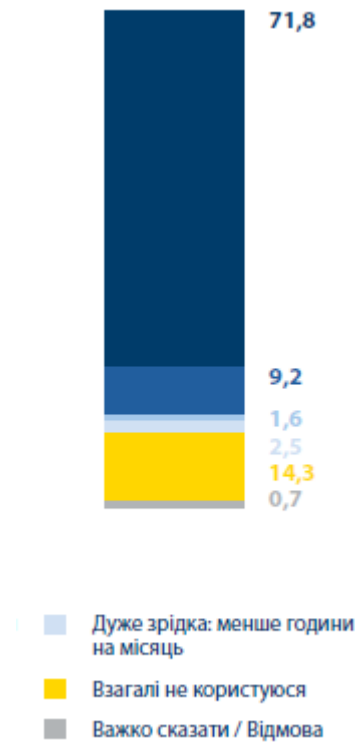

Рис. 3.1. Частота використання мережею інтернет

72 % опитаних є активними користувачами Інтернету, використовуючи його щоденно не менше 3 годин, тоді як 13 % використовують Інтернет менш регулярно, витрачаючи на нього від 2 до 3 годин на тиждень, або ще рідше. У той же час, 14 % респондентів не користуються Інтернетом взагалі.

Рис. 3.2. Частота використання інтернету респондентами соціально вразливими групами

Рисунок 3.2 демонструє, що у всіх соціально вразливих групах є більше половини респондентів, які користуються інтернетом. Слід звернути увагу, що родини із дітьми користуються інтернетом найбільше.

Таблиця 3.2

Частота користування інтернетом в різних аспектах

100% у рядку	Щодня не менш ніж 3 години	2–3 години і рідше	Не користуються	Важко сказати / Відмова
Регіон				
Західний	69,6	16,1	13,6	0,7
Центральний	71,4	11,9	15,6	1,1
Південний	73,8	12,1	13,6	0,4
Східний	73,7	12,9	13,3	0,1
Стать				
Чоловік	74,1	13,5	12,0	0,4
Жінка	69,9	13,0	16,1	1,0
Вік				
18–29 років	97,2	2,5	0,3	0,0
30–39 років	88,1	8,4	2,9	0,6
40–49 років	86,1	12,5	1,2	0,3
50–59 років	70,2	19,8	9,3	0,7
60–69 років	53,1	21,4	24,9	0,5
70+ років	22,2	16,7	58,7	2,4
Тип населеного пункту				
Село	61,4	16,6	20,6	1,3
СМТ / місто до 20 тис.	73,2	13,4	13,4	0,0
Місто 20–99 тис.	72,9	8,7	18,3	0,2
Місто 100 тис. і більше	79,4	11,8	8,2	0,6
Освіта				
Неповна середня і нижча	61,5	16,4	20,4	1,6
Повна середня	56,7	16,9	25,8	0,6
Середня спеціальна	62,0	18,8	18,3	0,9
Вища	87,1	7,4	5,0	0,5

Цифри демонструють логічно обумовлене явище, які відповідає віковим, територіальними, освітнім та віковим особливостей людей в нашій країні.

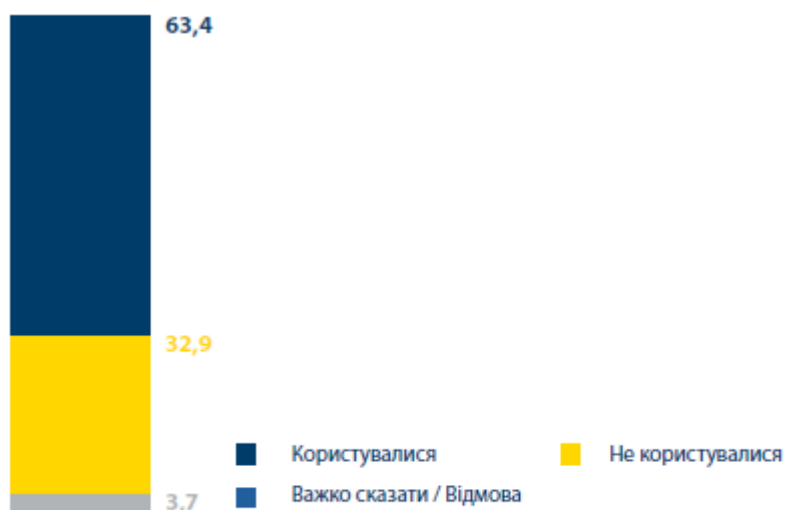

Рис. 3.3. Частота отримання електронних державних послуг протягом останнього року

В Україні й надалі зростають обсяги користування електронними державними послугами. Зараз фактично три з п'яти дорослих українців протягом року користуються електронними державними послугами.

Таблиця 3.3

Види отриманих послуг

Отримали хоча б 1 послугу:	63,4
Користування застосунком чи порталом «Дія»	51,6
Отримання субсидій, пільг та соціальних виплат	15,9
Питання особистого транспорту (водійське посвідчення, продаж авто, сплата штрафів онлайн тощо)	9,5
Отримання паспортів та інші контакти з Державною міграційною службою	7,9
Питання пенсійного забезпечення (Портал електронних послуг Пенсійного фонду)	7,3
Питання оподаткування (кабінет платника податків)	7,3
Платні послуги з отримання інформації з державних реєстрів чи отримання цифрових витягів	6,7
Питання, пов'язані з приватним підприємництвом (ФОП) (реєстрація, єдиний податок, звітність)	6,7
Свідоцтво про народження, супутні документи	6,7
Питання, пов'язані з веденням справ фірми чи компанії (ТОВ) (реєстрація, податки чи інші питання)	3,9
Вступ до закладу вищої освіти (подання документів)	3,5
Зміна виборчої адреси (аби мати змогу проголосувати)	–
Питання будівництва (наприклад, дозволи)	–
Питання комерційного транспорту (ліцензії, дозволи на перевезення)	–
Не доводилося отримувати послуги з переліку, але отримував(ла) інші	1,3
Не доводилося отримувати електронні державні послуги	32,9
Важко сказати / Відмова	3,7

У Таблиці 3.3 наведено деталізацію: якими саме державними цифровими послугами користувалися респонденти за останній рік. Найбільше респондентів – 52 % – користувалися додатком чи порталом «Дія».

Водночас з іншими послугами в переліку ситуація інакша: лише користування послугами з оформлення субсидій / пільг / соціальних виплат – 16 %. Іншими послугами за останній рік користувалися до 9,5 % серед усіх респондентів.

Таблиця 3.4

Отримання послуг в різних аспектах

100% у рядку	Отримали хоча б 1 послугу	Не отримували	Важко сказати / Відмова
Регіон			
Західний	57,9	37,6	4,6
Центральний	62,3	35,3	2,4
Південний	68,1	27,7	4,2
Східний	68,9	26,9	4,2
Стать			
Чоловік	63,0	33,3	3,7
Жінка	63,8	32,6	3,6
Вік			
18–29 років	82,5	16,0	1,5
30–39 років	75,2	20,8	4,0
40–49 років	70,5	26,8	2,7
50–59 років	64,8	32,7	2,5
60–69 років	49,7	45,6	4,7
70+ років	28,3	64,6	7,1
Тип населеного пункту			
Село	56,4	39,8	3,7
СМТ / місто до 20 тис.	59,9	36,7	3,5
Місто 20–99 тис.	64,1	33,8	2,1
Місто 100 тис. і більше	69,8	26,1	4,2
Освіта			
Неповна середня і нижча	45,3	50,8	3,9
Повна середня	47,8	47,4	4,8
Середня спеціальна	56,3	40,7	3,0
Вища	78,2	18,2	3,6

Ця таблиця містить результати соціологічного дослідження щодо використання електронних державних послуг в Україні протягом останнього року. Дослідження проводилося серед різних соціально-демографічних категорій населення. Таблиця містить чотири стовпці: регіон, стать, вік, тип

населеного пункту та освіти, і три рядки: «Отримали хоча б 1 послугу», «Не отримували» та «Важко сказати / Відмова».

Кожен елемент таблиці показує відсоток респондентів, які відповіли на питання щодо отримання електронних державних послуг відповідно до своєї соціально-демографічної категорії. За загальним результатом дослідження можна зробити висновок, що більшість населення використовує електронні державні послуги.

За даними таблиці, високі показники використання електронних послуг відзначаються серед молодих людей (віком від 18 до 29 років) та високоосвічених громадян. Найбільші показники використання електронних послуг також спостерігаються в містах з населенням більше 100 тис. осіб.

Хоча загалом використання електронних державних послуг залежить від соціально-демографічної категорії респондентів, в цілому можна стверджувати, що більшість населення України має досвід використання електронних державних послуг.

Таблиця 3.5

Користування послугами за різними аспектами

% у рядку	Отримали хоча б 1 послугу:	«Дія»	Субсидії	Особистий транспорт	Паспорти / ДМС	Пенсійне забезпечення	Оподаткування	Державні реєстри	Приватне підприємництво	Свідоцтво про народження	Ведення справ фірми	Вступ до ВНЗ	Інші	Не отримували	Важко сказати / Відмова
Регіон															
Західний	57,9	46,1	10,8	11,7	6,6	8,3	10,5	9,9	7,6	8,5	4,7	4,6	1,8	37,6	4,6
Центральний	62,3	51,0	16,4	10,5	7,9	6,9	8,2	6,1	7,9	6,3	5,6	3,9	1,1	35,3	2,4
Південний	68,1	53,0	20,1	7,4	8,6	5,9	4,3	5,0	5,1	6,4	2,2	2,1	1,1	27,7	4,2
Східний	68,9	61,8	17,5	5,9	9,3	9,1	4,1	5,0	4,7	4,3	1,2	2,8	1,4	26,9	4,2
Стать															
Чоловік	63,0	50,8	15,5	14,5	7,0	6,6	8,4	6,6	8,0	6,6	4,5	2,7	0,9	33,3	3,7
Жінка	63,8	52,3	16,3	5,3	8,7	7,9	6,4	6,8	5,6	6,7	3,5	4,2	1,7	32,6	3,6
Вік															
18–29 років	82,5	73,7	22,5	14,1	14,2	2,6	10,1	11,8	8,2	10,9	5,3	11,7	0,6	16,0	1,5
30–39 років	75,2	62,9	19,6	13,9	9,6	6,3	11,9	6,7	12,9	8,8	6,3	2,2	2,3	20,8	4,0
40–49 років	70,5	57,3	17,1	11,6	11,2	6,0	6,9	7,4	6,1	6,8	5,2	5,0	1,5	26,8	2,7
50–59 років	64,8	54,1	11,0	9,6	5,6	7,8	6,8	8,1	5,7	3,0	3,1	1,2	1,4	32,7	2,5
60–69 років	49,7	38,3	10,9	1,5	4,1	12,7	4,8	3,5	2,7	2,6	1,5	0,4	0,6	45,6	4,7
70+ років	28,3	13,7	13,0	3,4	1,0	9,3	1,2	1,9	1,8	7,4	1,0	0,4	1,2	64,6	7,1
Тип населеного пункту															
Село	56,4	43,2	15,6	7,5	5,8	5,5	5,9	7,4	4,3	8,1	2,7	4,3	1,7	39,8	3,7
СМТ / місто до 20 тис.	59,9	50,3	14,4	7,8	5,8	4,7	5,5	6,6	5,6	6,1	2,2	2,0	1,2	36,7	3,5
Місто 20–99 тис.	64,1	52,3	13,6	10,0	9,2	8,3	8,7	6,1	5,8	4,8	2,8	1,5	0,0	33,8	2,1
Місто 100 тис. і більше	69,8	58,5	17,3	11,3	9,8	9,2	8,5	6,4	9,1	6,2	5,7	3,9	1,4	26,1	4,2
Освіта															
Неповна середня і нижча	45,3	25,7	24,3	4,4	1,9	3,9	1,7	0,8	1,4	3,7	0,5	1,3	0,0	50,8	3,9
Повна середня	47,8	35,7	12,1	4,7	4,5	5,4	2,8	2,7	2,9	6,4	1,2	2,3	2,2	47,4	4,8
Середня спеціальна	56,3	44,0	14,9	4,3	5,8	6,6	5,1	4,7	2,4	7,6	1,6	1,1	1,5	40,7	3,0
Вища	78,2	67,8	17,5	15,9	11,7	9,2	11,7	10,7	12,1	6,5	7,3	6,0	0,9	18,2	3,6

Ця таблиця містить результати соціологічного дослідження про використання електронних державних послуг серед населення України в останній рік. Дослідження здійснене у різних соціально-демографічних категоріях, таких як регіон проживання, стать, вік та тип населеного пункту.

Таблиця містить наступні стовпчики:

- сфера послуг: описує, яка саме державна послуга використовувалась (наприклад, «субсидії», «оподаткування», «вступ до ВНЗ» тощо);
- відсоток відповідей серед респондентів відповідної соціально-демографічної категорії, які відповіли, що вони хоча б один раз отримували електронну державну послугу в цій сфері;
- відсоток відповідей серед респондентів відповідної соціально-демографічної категорії, які не отримували жодної електронної державної послуги в цій сфері;
- відсоток відповідей серед респондентів відповідної соціально-демографічної категорії, які відмовились відповісти на запитання або відповіли, що не знають.

Таблиця розбита на кілька аналітичних категорій, таких як регіон проживання, стать, вік та тип населеного пункту, щоб дослідження надало більш детальний огляд використання електронних державних послуг. Кожен рядок таблиці представляє одну з цих соціально-демографічних категорій і містить відсотки відповідей у кожній сфері послуг.

Рис. 3.4. Оцінка власного досвіду отримання державних електронних послуг

Рис. 3.5. Оцінка найбільш зручного та ефективного способу отримання державних електронних послуг

Рис. 3.4. та рис. 3.5 містять візуалізацію суджень респондентів про власний досвід отримання державних електронних послуг та зручність і ефективність такого отримання. Більше половини з них оцінили «радіше позитивний» та «онлайн», що засвідчує про проникнення цифровізації у стосунки між громадянами та державою.

Таблиця 3.6

Оцінка власного досвіду отримання державних електронних послуг та способу їх отримання різними соціальними групами

% у стовпчику	Людина з інвалідністю	Самі виховують дитину	ВПО	Ветерани ¹	Батьки дитини з інвалідністю ¹	Людина похилого віку
Власний досвід отримання державних електронних послуг						
Досвід дуже позитивний	15,5	31,4	27,1	14,2	30,8	19,0
Радше позитивний, але дещо треба покращити	48,8	46,0	60,1	76,1	39,7	34,5
Радше негативний, треба суттєво покращити	10,6	4,5	5,5	2,3	12,5	6,9
Досвід дуже негативний	6,2	8,5	2,3	0,0	6,1	4,1
Важко сказати / Відмова	18,9	9,8	5,1	7,4	10,9	35,5
Більш зручний та ефективний спосіб						
Онлайн	40,2	56,3	55,1	42,9	63,4	35,1
Відвідування ЦНАП	10,7	5,1	8,0	4,4	4,1	14,5
Однаково зручно та ефективно	26,6	30,5	34,2	43,5	16,7	15,5
Однаково незручно і неефективно	10,3	4,9	1,3	3,4	7,5	7,5
Важко сказати / Відмова	12,2	3,3	1,4	5,8	8,2	27,4

¹ Символом «!» позначені соціально-демографічні категорії, для яких кількість респондентів недостатня для статистично надійних розрахунків, тому дані щодо них наведені індикативно.

Ця таблиця представляє результати соціологічного дослідження щодо досвіду отримання державних електронних послуг та способів отримання послуг у різних груп населення в Україні. У таблиці наведені відсотки відповідей респондентів відповідної групи на питання щодо їхнього досвіду отримання державних електронних послуг та найбільш зручного та ефективного способу отримання послуг.

Групи населення, представлені в таблиці, включають людей з інвалідністю, батьків дітей з інвалідністю, людей похилого віку, ветеранів, людей, які самі виховують дітей та студентів вищих навчальних закладів. Для кожної з цих груп представлені результати опитування щодо їхнього досвіду отримання державних електронних послуг та найбільш зручного та ефективного способу отримання послуг.

У таблиці також наведені варіанти відповідей щодо досвіду отримання державних електронних послуг, які включають «дуже позитивний досвід», «радіше позитивний, але дещо треба покращити», «радіше негативний, треба суттєво покращити», «дуже негативний досвід» та «важко сказати / відмова». Крім того, варіанти відповідей на запитання щодо найбільш зручного та ефективного способу отримання послуг включають «онлайн» та «відвідування ЦНАП», «однаково зручно та ефективно», «однаково незручно та неефективно» та «важко сказати / відмова».

Рис. 3.6. Користування послугами та брак навичок у такому користуванні

Підтверджуючи нашу робочу гіпотезу, 71 % респондентів відповіли, що не мали потреби у користуванні послугами, що видно на рис. 3.6.

Поряд з цим, в Україні й надалі зростають обсяги користування електронними державними послугами. В даний момент близько 60 % дорослих громадян України користувалися електронними державними послугами протягом останнього року.

Серед респондентів найбільшою популярністю користується додаток чи портал «Дія», яким скористалося 52 % опитаних. Значення цього показника зросло значно в порівнянні з минулими роками: від 13 % в 2020 році до 30 % в 2021 році, і нарешті до 52 % в 2022 році, що становить зростання у 4 рази – за даними інших опитувань.

Серед вразливих груп населення найбільше користувалися державними електронними послугами ветерани – 80 % (з них 74 % користувалися «Дією»). На наступних щаблях за цим показником ВПО, ті, хто самі виховують дитину, батьки дітей із інвалідністю (71-76 %). Серед людей з інвалідністю користувалися 49%, а серед людей похилого віку – 33,5 %.

Найбільшу популярність використання електронних державних послуг зафіксовано серед молодших респондентів, мешканців великих населених пунктів та людей з вищою освітою. Вікові різниці в користуванні послугами також були помітними: якщо серед респондентів віком від 18 до 29 років користувалося мінімум 1 послугою 82,5 %, то серед літніх людей – тільки 28 %.

Більшість респондентів (близько 80 %), які скористалися електронними державними послугами, мають позитивний досвід. Проте, серед них 54 % зазначають, що досвід більш радше, а не дуже позитивний, і є кілька аспектів, які можна покращити. Негативний досвід з електронними державними послугами зазначають лише 9 % користувачів.

Більшість респондентів (71 %) не відчувають потреби в користуванні державними електронними послугами, це є основною причиною некористування. Також, 47 % респондентів повідомили про брак навичок, а

32 % не мають підключеного до Інтернету пристрою. Для 43 % респондентів, які зазначили про брак навичок, немає бажання їх розвивати. Однак, 30 % з них хотіли б розвивати свої навички за допомогою дітей, а 11 % – за допомогою навчальних відео.

74% респондентів змогли назвати принаймні одну ситуацію, за якої були б зацікавлені мати ефективний електронний сервіс. Водночас респонденти озвучують різноманітні уявлення про життєві ситуації, в яких залюбки б скористалися ефективними електронними сервісами.

3.3. Рекомендації

Відбудова економіки України після війни є важливою можливістю модернізувати країну, побудувати якісну транспортну та логістичну інфраструктуру, пов'язану із Заходом, і закріпити Україну в євроатлантичній спільноті. Технології відіграватимуть вирішальну роль у цьому процесі. З 2014 року Україна була в авангарді цифрової революції через подорож, позначену силою, адаптивністю та успіхом.

Українська індустрія інформаційно-комунікаційних технологій була надзвичайно успішною до війни, дехто називав її «новим тигром Європи». Маючи понад 200 000 висококваліфікованих працівників, сектор створив 4 відсотки ВВП країни. Україна займає лідируючі позиції серед експортерів послуг інформаційних технологій у світі. До війни стрімко розвивалися такі сегменти, як аутсорсинг, кібербезпека, штучний інтелект, мобільні додатки, блокчейн та електронний уряд.

У той же час, цифрова трансформація виходить за рамки всіх економічних секторів України. Цифрові рішення були застосовані в багатьох секторах, включаючи банківську справу та фінанси, сільське господарство та виробництво продуктів харчування та енергетику. У цьому відношенні

цифрова трансформація є ключовою для добре функціонуючого суспільства, що впливає на демократичну участь, освіту та державні послуги.

Під час війни цифровізація стала порятунком для українського народу та економіки нарівні з основними послугами, такими як банківські послуги, електроенергія та вода. Уряд України, наприклад, адаптував свої цифрові платформи для забезпечення навчання, надання державних послуг та інших важливих для воєнних дій просторів. Цифровізація також стане невід'ємною складовою процесу реконструкції та модернізації економіки. Подібно до того, як екологізація, прозорість, гендер і інклюзія є наскрізними принципами всього процесу післявоєнної реконструкції, оцифрування слід розглядати в тому ж дусі. Україна повинна дотримуватися цифрового підходу до реконструкції.

Вторгнення Росії поставило перед цифровим сектором виклики з точки зору руйнування цифрової інфраструктури, кібератак і поширення дезінформації та дезінформації. Станом на 18 жовтня 2022 року Росія знищила або захопила понад 4 тисячі телекомунікаційних станцій і понад 60 тисяч кілометрів оптоволоконних ліній Інтернету. До війни українська влада використовувала цифрові технології для створення прозорості уряду та забезпечення підзвітності громадянського суспільства України. Однак уряду було важко продовжувати ці програми без шкоди інтересам національної безпеки чи оборони під час війни. Внутрішній і глобальний приватний сектор також постраждав від конфлікту, і багато ІТ-компаній не наважувалися продовжувати аутсорсинг з України.

Оскільки мільйони українців покинули країну, а ще більше стали внутрішньо переміщеними особами, уряд адаптував свої цифрові послуги для допомоги біженцям. Додаток Дія тепер дає змогу внутрішньо переміщеним особам реєструватися в нових громадах в Україні. Розробники також додали функцію, за допомогою якої користувачі можуть змінювати свою державну адресу. Додаток Дііа також дає змогу біженцям реєструватися в місцях за кордоном. Українці, які втекли до Польщі, тепер можуть використовувати

Diia.pl для доступу до важливої ідентифікаційної інформації, такої як дата народження та статус громадянства. Українці в Польщі також можуть використовувати додаток, щоб подати заявку на PESEL, польський ідентифікаційний номер, схожий на номер соціального страхування.

Громадяни України також мали змогу підтримати військові дії за допомогою різноманітних цифрових додатків. Вони можуть використовувати додаток Diia, щоб завантажувати фотографії та відео російської військової діяльності з тегами про місцезнаходження на карту, яку українські спецслужби використовують для інформування про контрудари та оборонні маневри.

Основні рекомендації на основі отриманих результатів дослідження можуть бути такі:

- звернути увагу на молодше покоління та мешканців більших населених пунктів, які найбільше користуються державними електронними послугами. Рекламна кампанія може бути спрямована саме на цю категорію людей;

- сконцентруватися на наданні послуг людям похилого віку. Зрозуміло, що їм може бути важко розібратися з цифровими технологіями, але за допомогою простих інструкцій та навчання можна значно полегшити їх життя;

- покращення якості державних електронних послуг, з урахуванням думки користувачів. Більшість людей вважають досвід користування позитивним, але зазначають, що є певні аспекти, які потребують покращення;

- розробка інструкцій та навчальних матеріалів для користувачів, які мають брак навичок. Такі матеріали можуть бути розміщені на веб-сайті державних електронних послуг або надаватися в форматі коротких відео з інструкціями;

- розробка нових електронних сервісів, які задовольняють потреби користувачів у різних життєвих ситуаціях. Такі сервіси повинні бути легкодоступними та зручними для користувачів, що дозволить збільшити їх зацікавленість у користуванні державними електронними послугами.

Висновки до третього розділу

Дослідження «Діджиталізація як соціокультурний феномен в сучасному українському суспільстві» є дуже актуальним в контексті сучасної української суспільної дійсності. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій останнім часом перетворився на один з найбільш значимих та впливових факторів у суспільному житті.

Дослідження мало на меті вивчення впливу діджиталізації на українське суспільство та ідентифікації особливостей цього впливу на різні соціальні групи населення. В результаті такого дослідження можна буде зрозуміти, як змінюється спілкування між громадянами та державою, які тенденції розвитку електронної комунікацій та інтернет-технологій спостерігаються в Україні, як вони впливають на економіку, політику та культуру.

Робочою гіпотезою було те, що відсутність потреби використовувати державні електронні послуги – одна з причин низького рівня використання цих послуг серед громадян. Проте, є важливою умовою для поліпшення ситуації щодо використання державних електронних послуг, необхідність інформування громадян про наявні сервіси та користь від їх використання.

Підтверджуючи нашу робочу гіпотезу, 71 % респондентів відповіли, що не мали потреби у користуванні послугами.

Україна продовжує демонструвати зростання популярності використання державних електронних послуг, зокрема, за даними опитувань, близько 60 % дорослих українців використовують їх протягом року. Найбільш популярним додатком або порталом серед користувачів є «Дія», яким користувалися 52 % респондентів у 2022 році, що є в 4 рази більше, ніж у 2020 році (13 %) і майже вдвічі більше, ніж у 2021 році (30 %).

Основні рекомендації на основі отриманих результатів дослідження можуть бути такі:

– звернути увагу на молодше покоління та мешканців більших населених пунктів, які найбільше користуються державними електронними

послугами. Рекламна кампанія може бути спрямована саме на цю категорію людей;

– сконцентруватися на наданні послуг людям похилого віку. Зрозуміло, що їм може бути важко розібратися з цифровими технологіями, але за допомогою простих інструкцій та навчання можна значно полегшити їх життя;

– покращення якості державних електронних послуг, з урахуванням думки користувачів. Більшість людей вважають досвід користування позитивним, але зазначають, що є певні аспекти, які потребують покращення;

– розробка інструкцій та навчальних матеріалів для користувачів, які мають брак навичок. Такі матеріали можуть бути розміщені на веб-сайті державних електронних послуг або надаватися в форматі коротких відео з інструкціями;

– розробка нових електронних сервісів, які задовольняють потреби користувачів у різних життєвих ситуаціях. Такі сервіси повинні бути легкодоступними та зручними для користувачів, що дозволить збільшити їх зацікавленість у користуванні державними електронними послугами.

ВИСНОВКИ

В ході роботи, ми переконалися, що соціологічний аналіз діджиталізації є важливим завданням, оскільки дозволяє вивчити соціальні наслідки та виклики, що виникають внаслідок цього процесу. Це охоплює вивчення трансформації соціальних відносин, взаємодії людей з технологіями, розвитку електронної комунікації та нових форм спілкування, а також аналіз впливу діджиталізації на суспільство.

Діджиталізація особистості представляє відносно нову парадигму, яка ще не була повністю осмислена та досліджена. Хоча багато досліджень досліджували різні форми персональних інформаційних технологій, тематичного структурованого дослідження цього контексту наразі бракує. Щоб встановити спільну основу для майбутніх досліджень, слід структурувати погляди на зазначене явище за двома вимірами: роль особистості та ракурс дослідження.

Дослідження особливостей діджиталізації може включати аналіз рівня доступності технологій в різних країнах та соціальних групах, вивчення соціально-культурних факторів, що впливають на їх використання, а також аналіз відмінностей у підходах до цифрових технологій між різними країнами та регіонами світу. Тому дослідження особливостей діджиталізації в світі може допомогти краще зрозуміти вплив цифрових технологій на суспільство та сприяти розвитку більш ефективного використання цих технологій для покращення якості життя людей.

На сьогоднішній день лідерами діджиталізації є такі країни як Сінгапур, Великобританія, Нова Зеландія, ОАЕ, Естонія, Японія, Ізраїль. У цих країнах оцифровуються майже всі галузі економіки. До цього процесу залучаються як окремі бізнес-процеси, так і цілі галузі та охоплюються всі великі території.

Країни ЄС затвердили та впроваджують з 2010 року власні «цифрові адженди» чи «цифрові стратегії», а Німеччина, Франція та Швеція –

реалізують її вже понад 5 років як державну політику у багатьох сферах життя та галузях економіки [Фіщук, 2017]. Але на сьогоднішній день країни ЄС все ще відстають у цифровому розвитку від США, Японії та Кореї.

Китай є яскравим прикладом розвитку технологій, що зробило його лідером у багатьох галузях. Сьогодні Китай посідає друге місце щодо впровадження цифрової економіки і на її частку тут припадає 30 % ВВП. Число користувачів Інтернету в Китаї становить майже чверть від всесвітньої кількості мешканців та понад 50 % усіх жителів країни.

Головним висновком у рейтингу світової цифрової конкурентоспроможності IMD за 2022 рік, опублікованому Всесвітнім центром конкурентоспроможності (WCC) IMD було те, що урядам і приватному сектору необхідно захистити свою цифрову інфраструктуру від кібератак, якщо вони хочуть продовжувати боротьбу за цифрову конкурентоспроможну економіку.

Аналіз світових тенденцій діджиталізації у світі підтверджує, що такі перетворення сприятимуть не лише зростанню конкурентоспроможності підприємств на світових ринках, а й підвищенню якості та рівня життя населення.

За даними Інституту майбутнього, для досягнення мети протягом найближчих десяти років необхідно інвестувати 70 млрд дол. США у цифрові технології. Крім того, дослідники вважають, що якби інновації були запроваджені в усіх секторах економіки, ринок праці створив би додатково 700 тисяч робочих місць. При цьому залучати такі суми можливо як з внутрішнього, так і з зовнішнього ринку. Таким чином, можна сказати, що економіка України робить ставку на діджиталізацію як основний інструмент підвищення ефективності.

За даними Центру глобальної конкурентоспроможності, основними аспектами діджиталізації є знання, технології та готовність до ринкових змін. Якщо оцінювати ситуацію в Україні, то можна констатувати, що досить сильною стороною вітчизняних аспектів діджиталізації є інтелектуальна міць

країни, тобто знання. Показник у 2021 році покращив міжнародну позицію України в рейтингу, оскільки вона була 38 з 64 країн, що дозволило Україні піднятися в загальному показнику цифрової конкурентоспроможності на 4 пункти минулого року та на 6 пунктів порівняно з 2019 роком. З іншого боку, готовність до ринкових змін є слабким фактором для України.

В ході роботи проведено дослідження «Діджиталізація як соціокультурний феномен в сучасному українському суспільстві», що є дуже актуальним в контексті сучасної української суспільної дійсності. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій останнім часом перетворився на один з найбільш значимих та впливових факторів у суспільному житті.

Робочою гіпотезою було те, що відсутність потреби використовувати державні електронні послуги – одна з причин низького рівня використання цих послуг серед громадян. Проте, є важливою умовою для поліпшення ситуації щодо використання державних електронних послуг, необхідність інформування громадян про наявні сервіси та користь від їх використання.

Підтверджуючи нашу робочу гіпотезу, 71 % з 2002 респондентів відповіли, що не мали потреби у користуванні послугами.

Поряд з цим, в Україні й надалі зростають обсяги користування електронними державними послугами. Зараз фактично 3 з кожних 5 дорослих українців протягом року користуються електронними державними послугами.

Найбільше респондентів 52 % користувалися додатком чи порталом «Дія», причому порівняно з 2020 роком частка «користувачів» зростає спочатку з 13% до 30% у 2021 році, а тоді до 52% у 2022 році (тобто в 4 рази) – за даними інших опитувань.

Основні рекомендації на основі отриманих результатів дослідження можуть бути такі:

– звернути увагу на молодше покоління та мешканців більших населених пунктів, які найбільше користуються державними електронними послугами. Рекламна кампанія може бути спрямована саме на цю категорію людей;

- сконцентруватися на наданні послуг людям похилого віку. Зрозуміло, що їм може бути важко розібратися з цифровими технологіями, але за допомогою простих інструкцій та навчання можна значно полегшити їх життя;
- покращення якості державних електронних послуг, з урахуванням думки користувачів. Більшість людей вважають досвід користування позитивним, але зазначають, що є певні аспекти, які потребують покращення;
- розробка інструкцій та навчальних матеріалів для користувачів, які мають брак навичок. Такі матеріали можуть бути розміщені на веб-сайті державних електронних послуг або надаватися в форматі коротких відео з інструкціями;
- розробка нових електронних сервісів, які задовольняють потреби користувачів у різних життєвих ситуаціях. Такі сервіси повинні бути легкодоступними та зручними для користувачів, що дозволить збільшити їх зацікавленість у користуванні державними електронними послугами.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бойко Н. Діджиталізація українського суспільства: досвід зрушень останніх десятиліть / Н. Бойко // Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. 30 років незалежності. – 2021. – Вип. 8 (22). – С. 534-549.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах. – Державна служба статистики України, 2021. URL: <http://ukrstat.gov.ua>.

Друкач О. Зеленський про «Державу в смартфоні»: Просто натискаєш кнопку – і корупціонера немає. – 24 Канал, 2019. URL: https://24tv.ua/zelenskiy_pro_derzhavu_v_smartfoni_prosto_natiskayesh_knopku_i_koruptsiонера_nemaye_n1239883.

Жосан Г. Стан розвитку діджиталізації в Україні / Г. Жосан // Економічний аналіз. – 2020. – Том 30. – № 1. – Ч. 2. – С. 44-52.

Купріяновський В. П. Роздрібна торгівля в цифровій економіці / В. П. Купріяновський. // International Journal of Open Information Technologies. – 2016. – №4. – С. 71–78.

Михайло Федоров: Цифровізуємо регіони разом із CDTO та створюємо у громадах зручні онлайн-сервіси. – Міністерство цифрової трансформації України, 10.12.2020. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mikhaylo-fedorov-tsfrovizujemo-regioni-razom-iz-cdto-ta-stvoryuemo-u-gromadakh-zruchni-onlayn-servisi>.

Нікітін Ю. О., Кульчицький О. І. Цифрова парадигма як основа визначень: цифровий бізнес, цифрове підприємство, цифрова трансформація / Ю. О. Нікітін, О. І. Кульчицький // Маркетинг і цифрові технології. – 2019. № 3(4). С. 77-87.

Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки» №67-р від 17.01.2018 року. – Кабінет Міністрів України. URL:

<https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=ad097ec8-d77d-4e1b-bb67-9483c3631ec2&title=UriadSkhvalivKontseptsiuRozvitkuTsifrovoiEkonomikiTasuPilstvaUkrainiNa2018-2020>.

Сигида Л. О. Індустрія 4.0 та їх вплив на країни світу / Л. О. Сигида. // Економіка та суспільство. – 2018. – № 17. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/17_ukr/9.pdf.

Соколова Г. Б. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні / Г. Б. Соколова // Економічний вісник Донбасу. – 2018. – № 1 (51). – С. 92-96.

Фіщук В. Цифрова економіка – це реально. – НВ Бізнес, 18.04.2017. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/tsifrova-ekonomika-tse-realno-1001102.html>.

Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний – 2020»). – ГС «ХАЙ-ТЕК ОФІС УКРАЇНА», 2016.

Ядов В. А. Социологическое исследование: методология, программа, методы. – Москва: Наука, 1972. – 266 с.

Anduiza E., Perea E. A., Jensen M. J., Jorba L. Digital media and political engagement worldwide: a comparative study. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

Annual Report of The Charles Schwab Corporation, 2019. – The Charles Schwab Corporation. URL: https://content.schwab.com/web/retail/public/about-schwab/schwab_annual_report_2019.pdf.

Bennett W. L. Changing citizenship in the digital age / W. L. Bennett // W. L. Bennett (Ed.), Civic life online: Learning how digital media can engage youth. – Cambridge: The MIT Press. – 2008. – Vol. 1. – Pp. 1-24.

Cheung C. M. K., Chiu P.-Y., Lee M. K. O. Online social networks: Why do students use facebook? / C. M. K. Cheung, P.-Y. Chiu, M. K. O. Lee // Computers in Human Behavior. – 2011. – # 27(4). – Pp. 1337-1343.

Cheung C. M. K., Xiao B. S., Liu I. L. B. Do actions speak louder than voices? The signaling role of social information cues in influencing consumer purchase decisions / C. M. K. Cheung, B. S. Xiao, I. L. B. Liu // Support syst: Decision Support Systems. – 2014. – # 65, September 2014. – Pp. 50-58.

Columbus L. 2020. The Most Innovative Companies Of 2020 According To BCG. – Forbes, 28.06.2020. URL: <https://www.forbes.com/sites/louiscolumbus/2020/06/28/the-most-innovative-companies-of-2020-according-to-bcg>.

Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu). – EU Science Hub, 2020. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en#:~:text=The%20European%20Framework%20for%20the,specific%20digital%20competences%20in%20Europe.

DSP Dataset Version 4. – Digital Society Project, 2022. URL: <http://digitalsocietyproject.org>.

Garba A. B., Armarego J., Murray D., Kenworthy W. Review of the information security and privacy challenges in bring your own device (byod) environments / A. B. Garba, J. Armarego, D. Murray, W. Kenworthy // Journal of Information Privacy Security. – 2015. – # 11 (1). – Pp. 38-54.

Hamari J., Sjöklint M., Ukkonen A. The sharing economy: Why people participate in collaborative consumption / J. Hamari, M. Sjöklint, A. Ukkonen // Journal of the Association for Information Science and Technology. – 2016. – # 67 (9). – Pp. 2047-2059.

Hi-Tech Office Ukraine. – Ukrainian Institute of Future, 2021. URL: <https://ht-office.org>.

World Competitiveness center. – IMD, 2021. URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-competitiveness-ranking>.

World Digital Competitiveness Ranking. – IMD, 2022. URL: <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness>.

Digital skills development Ukraine: good practice case study. – ITU, November 2021. URL: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Regional-Presence/Europe/Documents/Publications/2021/Digital%20Skills%20Developmen>

[t%20%E2%80%93%20Ukraine%20%E2%80%93%20Good%20practice%20case%20study.pdf.](#)

Karwatzki S., Dytyanko O., Trenz M., Veit D. Beyond the personalization-privacy paradox: privacy valuation, transparency features, and service personalization / Karwatzki S., Dytyanko O., Trenz M., D. Veit // Journal of Management Information Systems. – 2017. – # 34 (2). – Pp. 369-400.

Kostiuk-Pukaliak O., Khoma I. Importance of E-commerce in the development of economy and business / O. Kostiuk-Pukaliak, I. Khoma // Economics, Entrepreneurship, Manage. – 2017. – № 4 (2). – Pp. 15-22.

Liu L., Cheung C. M. K., Lee M. K. O. An empirical investigation of information sharing behavior on social commerce sites / L. Liu, C. M. K. Cheung, M. K. O. Lee // International Journal of Information Management. – 2016. – № 36 (5). – Pp. 686-699.

Love J. Diia – Ukraine implements world leading digital government in the middle of a war. What’s our excuse? – IT World Canada, September 2022. URL: <https://www.itworldcanada.com/article/diia-ukraine-implements-world-leading-digital-government-in-the-middle-of-a-war-whats-our-excuse/502597>.

Matt C., Benlian A., Hess T., Weiß C. Escaping from the filter bubble? The effects of novelty and serendipity on users’ evaluations of online recommendations / C. Matt, A. Benlian, T. Hess, C. Weiß // Thirty Fifth International Conference on Information Systems, Auckland, New Zealand. – 2014.

Naranjo Zolotov M., Oliveira T., Casteleyn S. E-participation adoption models research in the last 17 years: a weight and meta-analytical review / M. Naranjo Zolotov, T. Oliveira, S. Casteleyn S. // Computers in Human Behavior. – 2018. – № 81 (April 2018). – Pp. 350-365.

Podolchak N., Bilyk O., Levytska Ya. The condition of digitalization in Ukraine / N. Podolchak, O. Bilyk, Ya. Levytska // Effective Econ. – 2019. – # 10.

Puschmann T., Alt R. Sharing economy / T. Puschmann, R. Alt // Business and Information Systems Engineering. – 2016. – # 58 (1). – Pp. 93-99.

Sarker S., Ahuja M., Sarker S. Work–life conflict of globally distributed software development personnel: an empirical investigation using border theory / S. Sarker, M. Ahuja, S. Sarker // *Information Systems Research*. – 2018. – # 29 (1). – Pp. 103-126.

Trenz M., Huntgeburth J., Veit D. Uncertainty in cloud service relationships: uncovering the differential effect of three social influence processes on potential and current users / M. Trezn, J. Huntgeburth, D. Veit // *Information & Management*. – 2018. – # 55 (8). – Pp. 971-983.

Trenz M., Huntgeburth J., Vei, D. How to succeed with cloud services? / M. Trezn, J. Huntgeburth, D. Veit // *Business & Information Systems Engineering*. – 2019. – # 61 (2). – Pp. 181-194.

Turel O. Quitting the use of a habituated hedonic information system: a theoretical model and empirical examination of facebook users / O. Turel // *European Journal of Information Systems*. – 2015. – # 24 (4). – Pp. 431-446.

Turel O., Qahri-Saremi H. Explaining unplanned online media behaviors: dual system theory models of impulsive use and swearing on social networking sites / O. Turel, H. Qahri-Saremi. // *New Media & Society*. – 2018. – # 20 (8). – Pp. 3050-3067.

Turel O., Poppa N. T., Gil-Or O. Neuroticism magnifies the detrimental association between social media addiction symptoms and wellbeing in women, but not in men: a three-way moderation model / O. Turel, N. T. Poppa, O. Gil-Or // *Psychiatric Quarterly*. – 2018. – # 89. – Pp. 1-15.

Venkatraman S., Cheung C., Lee Z., Davis F., Venkatesh V. The «Darth» side of technology use: an inductively derived typology of cyberdeviance / S. Venkatraman, C. Cheung, Z. Lee, F. Davis, V. Venkatesh // *Journal of Management Information Systems*. – 2018. – # 35 (4). – Pp. 1060-1091.

Weeger A., Wang X., Gewald H. IT consumerization: Byod-program acceptance and its impact on employer attractiveness / A. Weeger, X. Wang, H. Gewald // *Journal of Computer Information Systems*. – 2016. – # 56 (1). – Pp. 1-10.

Wenninger H., Krasnova H., Buxmann P. Understanding the role of social networking sites in the subjective well-being of users: a diary study / H. Wenninger, H. Krasnova, P. Buxmann // *European Journal of Information Systems*. – 2018. – Pp. 1-23.

Wong R. Y., Cheung C. M., Xiao B. Does gender matter in cyberbullying perpetration? An empirical investigation / R. Y. Wong, C. M. Cheung, B. Xiao // *Computers in Human Behavior*. – 2018. – # 79 (February 2018). – Pp. 247-257.

Xu Z. C., Turel O., Yuan Y. F. Online game addiction among adolescents: Motivation and prevention factors / Z. C. Xu, O. Turel, Y. F. Yuan // *European Journal of Information Systems*. – 2012. – # 21 (3). – Pp. 321-340.

Zakrzewski C., De Vynck G. The Ukrainian leader who is pushing Silicon Valley to stand up to Russia. – *The Washington Post*. 02.03.2022. URL: <https://www.washingtonpost.com/technology/2022/03/02/mykhailo-fedorov-ukraine-tech>.